

Schola Europaea / Bureau van de Secretaris-Generaal

Cel Pedagogisch Ontwikkeling

Ref.: 2022-01-D-40-nl-3¹

Orig.: NL

Leerplan Nederlands Kleuteronderwijs en lager onderwijs Europese Scholen

Syllabus for Dutch LI for the Nursery and Primary cycles

Approved by the Joint Teaching Committee - Meeting on 10 and 11 February 2022 – Online

Entry into force on 1 September 2022

¹ a. Insertion of the attainment descriptors (translation of document **2016-01-D-45-en-6** “**Attainment Descriptors for all L1 at P5**” approved by the Joint Teaching Committee on 8 and 9 February 2024 in Brussels with an entry into force on 1 September 2024;
b. insertion of **annexes III and IV of document ref. 2013-09-D-38-en-11** “**Assessment Tools for the Primary Cycle of the European Schools**” approved by the Joint Teaching Committee by means of the Written Procedure 2023/40 on 10 November 2023 with an entry into force on 1 September 2024.

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Introduction	3
1. Algemene doelstellingen.....	4
2. Didactische principes.....	5
3. Leerdoelen.....	7
4. Inhoud.....	9
4.1 Mondelinge taalvaardigheid.....	11
4.1.1 Deelnemen aan gesprekken en interactief leren	11
4.1.2 Vertellen en presenteren.....	13
4.1.3 Begrijpend luisteren	14
4.1.3 Begrijpend luisteren	15
4.1.4 Auditief waarnemen	16
4.1.5 Strategieën.....	17
4.1.5 Strategieën.....	18
4.2 Leesvaardigheid	19
4.2.1 Technisch lezen	19
4.2.2 Begrijpend / studerend lezen en informatieverwerking.....	20
4.2.3 Strategieën.....	22
4.3 Schrijfvaardigheid	24
4.3.1 Technisch schrijven.....	24
4.3.2 Spellen	26
4.3.3 Stellen	29
4.3.4 Strategieën.....	30
4.4 Taalbeschouwing.....	32
4.4.1 Taalgebruik	32
4.4.2 Woordleer en zinsleer	33
4.4.3 Woordenschat.....	35
4.4.4 Strategieën.....	36
4.5 Interculturele gerichtheid	38
4.5.1 Interculturele gerichtheid.....	38
4.5.2 Strategieën.....	39
4.6 Begrippenlijst.....	40
4.7 Tekstkenmerken algemeen	41
4.8 Tekstkenmerken interculturele gerichtheid	45
5. Evaluatie.....	47
5.1 Evaluatie-indicatoren voor het L1-P5 in de Europese scholen	47
5.2 Evaluatie in het taalonderwijs	53
5.3 Algemene criteria voor het behalen van de vakdoelstellingen.....	55
5.4 Algemene criteria voor het kind als leerling, het kind als persoon, het kind en anderen	56

Inleiding

Dit leerplan Nederlands taal I voor het kleuteronderwijs en lager onderwijs (document 2022-01-D-40-nl) vervangt het document 2011-01-D-43-nl "LEERPLAN NEDERLANDSKLEUTERONDERWIJS EN LAGER ONDERWIJS EUROPESE SCHOLEN (DUTCH PROGRAMME LI FOR NURSERY AND PRIMARY)" (en 2011-01-D-44 "Leerplan Nederlands kleuteronderwijs en lager onderwijs Europese Scholen Versie Nederlands moedertaal (SWALS)").

Het leerplan heeft betrekking op de primaire cyclus en specificeert de oriëntatie in de Nederlandse taal voor het kleuteronderwijs en lager onderwijs.

De volgende documenten zijn bij de samenstelling van dit leerplan in beschouwing genomen:

- 2012-01-D-36-en Languages Working Group: final proposal (2)
- 2019-09-D-27-en-5 Structure for all syllabuses in the system of the European Schools
- 2013-01-D-71-en Assessment in the Primary Cycle of the European Schools;
- 2013-01-D-61-en Draft template of the School Report for the primary cycle of the European Schools;
- 2011-01-D-15-en Program "EARLY EDUCATION", Appendix to the document 2011-01-D-15-en "Annexes to the Early Education Curriculum Programme", 2011-01-D-14-en portfolio program "EARLY EDUCATION".

Introduction

The syllabus Dutch Language I for the nursery and primary cycle (document 2022-01-D-40-nl) replaces the documents 2011-01-D-43 "DUTCH PROGRAMME LI FOR NURSERY AND PRIMARY" (and 2011-01-D-44 "Leerplan Nederlands kleuteronderwijs en lager onderwijs Europese Scholen Versie Nederlands moedertaal (SWALS)").

This syllabus covers the nursery and primary cycle and specifies the orientation in Dutch language for nursery and primary Education.

The following documents have been considered in the compilation of this syllabus:

- 2012-01-D-36-en Languages Working Group: final proposal (2)
- 2019-09-D-27-en Structure for all syllabuses in the system of the European Schools
- 2013-01-D-71-en Assessment in the Primary Cycle of the European Schools;
- 2013-01-D-61-en Draft template of the School Report for the primary cycle of the European Schools;
- 2011-01-D-15-en Program "EARLY EDUCATION", Appendix to the document 2011-01-D-15-en "Annexes to the Early Education Curriculum Programme", 2011-01-D-14-en portfolio program "EARLY EDUCATION".

1. Algemene doelstellingen

De Europese scholen hebben een tweeledig doel: formeel onderwijs verstrekken en de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen in een ruimere sociale en culturele context aanmoedigen. Formeel onderwijs omvat de verwerving van competenties (kennis, vaardigheden en attitudes) op een aantal gebieden. Persoonlijke ontwikkeling vindt plaats in een verscheidenheid van spirituele, morele, sociale en culturele contexten. Het gaat om het besef van passend gedrag, begrip van de omgeving waarin de leerlingen leven en de ontwikkeling van hun individuele identiteit.

Deze twee doelstellingen worden gevoed in de context van een versterkt bewustzijn van de rijkdom van de Europese cultuur. Bewustwording van en ervaring met een gemeenschappelijk Europees leven moet de leerlingen leiden tot een groter respect voor de tradities van elk afzonderlijk land en elke afzonderlijke regio in Europa, terwijl zij tegelijkertijd hun eigen nationale identiteit ontwikkelen en bewaren.

De leerlingen van de Europese scholen zijn toekomstige burgers van Europa en de wereld. Als zodanig hebben zij een reeks competenties nodig om de uitdagingen van een snel veranderende wereld aan te kunnen. In 2006 hebben de Europese Raad en het Europees Parlement een Europees kader voor sleutelcompetenties voor een leven lang leren aangenomen. Daarin worden acht kerncompetenties genoemd die eenieder nodig heeft voor zijn persoonlijke ontplooiing en ontwikkeling, actief burgerschap, sociale insluiting en zijn werk:

1. Communicatie in de moedertaal
2. Communicatie in vreemde talen
3. Wiskundige competentie en basiscompetenties op het gebied van exacte wetenschappen en technologie
4. Digitale competentie
5. Leren leren
6. Sociale en burgerschapscompetenties
7. Gevoel voor initiatief en ondernemerschap
8. Cultureel bewustzijn en culturele expressie

De leerplannen van de Europese scholen zijn erop gericht al deze sleutelcompetenties bij de leerlingen te ontwikkelen.

2. Didactische principes

Het leren en onderwijzen van de vakken is gebaseerd op de volgende didactische principes:

- **Geïntegreerd onderwijzen en leren:** Verbanden en correlaties tussen de verschillende gebieden van het leerplan van de Europese School maken het leren een meer omvattende en zinvolle ervaring.
- **Actief leren:** Leerlingen worden geleidelijk verantwoordelijk voor hun eigen leerproces.

Deze principes worden toegepast door middel van uiteenlopende onderwijs- en leermethoden en -strategieën, het gebruik van gedifferentieerde onderwijsmethoden, en het gebruik van een breed scala aan leermiddelen, waaronder digitale instrumenten en middelen.

Didactische principes worden aangereikt als leidraad voor het leren en onderwijzen van de verschillende leergebieden.

Pedagogisch-didactisch model voor de Europese scholen

De Europese Scholen hebben gekozen voor een pedagogisch-didactisch model dat is vastgelegd in verschillende beleidsdocumenten waaronder (ten tijde van de publicatie van dit leerplan):

- *Programming in the ES – Recommendation for harmonised preparation of teaching*, 2001-D-54
- *Quality Assurance and Development in the European Schools*, 2000-D-264
- *Common framework for Whole School Inspections nursery/primary and secondary cycles*, 2019-09-D-24
- *Framework for school-specific guidelines for transition nursery/primary/secondary*, 2015-09-D-40
- *Guidelines for primary education*, 2006-D-105
- *Early Education Curriculum*, 2011-01-D-15
- *Quality Teaching in the European Schools – Booklet*, 215-09-D-3
- *Language Policy of the European Schools*, 2019-01-D-35
- *Common Framework for 'Digital Competence'*, 2020-09-D-50
- *Assessment tools for the Primary Cycle of the European Schools*, 2013-09-D-38
- *Key Competences for Lifelong Learning in the European Schools*, 2018-09-D-69
- *Assessment Policy*, 2011-01-D-61

Pedagogisch didactische uitgangspunten eigen aan het vak Nederlands

Het spreekt vanzelf dat de einddoelen en leerjaardoelen in grote mate de pedagogisch-didactische aanpak zullen beïnvloeden.

Gezien het leerplan een maximale ontwikkeling beoogt van de taalvaardigheid van alle leerlingen ongeacht hun taalsituatie, dringt zich naast een klassikale aanpak ook een meer individuele leerling gerichte instructie op. Het onderwijsaanbod zal bijgevolg gedifferentieerd zijn.

Anderzijds zullen de gekozen onderwijssituaties ook kansen moeten scheppen om bij de leerlingen:

- mondelinge communicatie te ontwikkelen
- geletterdheid te ontwikkelen

- ICT-competentie te ontwikkelen
- strategische leervaardigheid te ontwikkelen
- interculturele gerichtheid te ontwikkelen.

Daarbij legt het leerplan sterke accenten op de ontwikkeling van strategieën. Dit veronderstelt een explicitering van de lesdoelen en van de strategische aanpak van het leerproces. De leerlingen zullen ook nood hebben om zelfstandig of in kleine groepjes problemen op te lossen of opdrachten uit te voeren, zodat ze kunnen ervaren hoe ze leren en waarom dat al dan niet succesvol verloopt.

Onder de actuele didactische concepten die geschikt zijn voor het bereiken van de doelen van dit leerplan hoort het interactief taalonderwijs. Interactief taalonderwijs veronderstelt dat kinderen taal leren in een krachtige leeromgeving die sociaal, betekenisvol en strategisch leren van taal bevordert, rekening houdend met verschillen tussen kinderen. Bijzondere aandacht voor de kwaliteit van het taalaanbod en van de interactie leerkracht-leerling, leerling-leerling, leerling-leerkracht zijn van uitermate groot belang.

Kwaliteitszorg in de pedagogisch didactische aanpak

Schoolniveau

Hoe belangrijk de impact van elke leerkracht afzonderlijk ook mag zijn op de vorderingen van de leerlingen, met een gelijkgerichte, consequente aanpak kan een schoolteam pas echt het verschil maken. Het samen plannen van het aanbod en het overleggen over de aanpak zijn hiervoor essentieel. In het kader van de kwaliteitsbewaking dient het team jaarlijks te reflecteren op het gerealiseerde aanbod in relatie tot het geplande aanbod en de behaalde resultaten. Vanuit deze analyse kunnen ontwikkelplannen voor een verbetering van het moedertaalonderwijs (aanbod, aanpak, leermiddelen) binnen de taalsectie worden opgesteld en opgevolgd. Het gehele team, onder leiding van de sectiecoördinator, draagt hierin een gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Ouderparticipatie

Voor de leerlingen is het ook belangrijk dat ze thuis verder worden ondersteund in hun taalverwerving. Het is niet vanzelfsprekend dat dit gebeurt op een didactisch verantwoorde wijze of op een wijze die voor de leerlingen herkenbaar is. Het is noodzakelijk om goed met de ouders te communiceren over wat van hen verwacht wordt en waarom. Het spreekt vanzelf dat een dergelijke communicatie binnen de sectie/school eenduidig hoort te zijn.

3. Leerdoelen

De einddoelen Nederlands zijn geordend in 5 domeinen:

Mondelinge Taalvaardigheid

Leesvaardigheid

Schrijfvaardigheid

Taalbeschouwing, waaronder strategieën

Interculturele gerichtheid

1 Mondelinge taalvaardigheid

Einddoel 1 luistervaardigheid

De leerlingen kunnen informatie verwerven bij het luisteren. Ze kunnen die informatie, mondeling of schriftelijk gestructureerd weergeven en beoordelen.

De leerlingen kunnen reflecteren over de strategieën die ze hierbij inzetten.

Einddoel 2 spreekvaardigheid

De leerlingen kunnen zich mondeling naar vorm en inhoud uitdrukken bij het geven, vragen en beoordelen van informatie, het uitbrengen van verslag, het geven van uitleg, het instrueren en bij het discussiëren.

De leerlingen kunnen reflecteren over de strategieën die ze hierbij inzetten.

2 Leesvaardigheid

Einddoel 3 leesvaardigheid

De leerlingen kunnen informatie verwerven en meningen herkennen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, van schema's, tabellen en digitale bronnen, van reclameteksten die rechtstreeks verband houden met hun leefwereld en van verhalen en expressieve (literaire) teksten die voor hun leeftijdsgroep zijn bestemd. Ze kunnen die informatie en meningen, mondeling of schriftelijk ordenen, beoordelen en gestructureerd weergeven.

De leerlingen kunnen reflecteren over de strategieën die ze hierbij inzetten.

3 Schrijfvaardigheid

Einddoel 4 schrijfvaardigheid

De leerlingen kunnen naar inhoud en vorm teksten schrijven (ook digitaal) met verschillende functies, zoals : informeren, instrueren, overtuigen of plezier verschaffen. Ze kunnen hierbij informatie en meningen ordenen.

De leerlingen kunnen reflecteren over de strategieën die ze hierbij inzetten.

4 Taalbeschouwing

Einddoel 5 taalbeschouwing waaronder leerstrategieën

De leerlingen kunnen taalkundige principes en regels toepassen zoals het onderscheid tussen het onderwerp, het werkwoordelijk gezegde en delen van dat gezegde, regels voor het spellen van werkwoorden, regels voor het spellen van andere woorden dan werkwoorden, regels voor het gebruik van leestekens.

De leerlingen beschikken over een adequate woordenschat en beheersen strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden. De leerlingen kunnen begrippen en termen gebruiken die gehanteerd worden bij taalbeschouwing (zie Begrippenlijst).

De leerlingen kunnen leerstrategieën inzetten bij het uitvoeren van een taalkaak. Ze kunnen zich oriënteren op de aspecten van de taalkaak en hun werk adequaat plannen. Ze kunnen zich afstemmen op het doel van de taalkaak. Ze kunnen hun aandacht behouden voor het bereiken van het doel. Ze kunnen het resultaat beoordelen in het licht van het doel van de taalkaak en de reeds verworven inzichten, vaardigheden en kennis over taalgebruik en taalsysteem.

5 Interculturele gerichtheid

Einddoel 6 interculturele gerichtheid

De leerlingen kunnen verschillende cultuuruitingen met een talige component in hun omgeving exploreren en er betekenis aan geven. De leerlingen kunnen hun gedachten, belevingen en emoties bij ervaringen met de eigen culturele leefwereld in vergelijking met die van anderen verwoorden. De leerlingen kunnen, uitgaande van het eigen referentiekader, enige kennis verwerven over de diversiteit in het culturele erfgoed met een talige component (Nederlands taalgebied – Europees – internationaal) en er waardering voor krijgen.

4. Inhoud

Nederlands Moedertaal/dominante taal SWALS² situatie

Om het leerplan ook transparant te maken voor de leraren in de Nederlands Moedertaalsituatie en hen te ondersteunen bij het plannen en maken van keuzes zijn bij de doelen en strategieën per leerjaar delen **vet** of *cursief* gedrukt.

De leerlingen die in een Nederlands Moedertaalsituatie zitten, hebben slechts een zeer beperkte tijd om de einddoelen Nederlands als moedertaal/dominante taal te behalen. Daarom is het belangrijk dat de leerkracht zo efficiënt mogelijk met deze tijd omgaat. De SWALS-leerlingen verwerven in de taal van de sectie vaardigheden en strategieën die ook bij Nederlands Moedertaal/dominante taal ingezet kunnen worden. Door een goede communicatie met de groepsleerkracht van de sectie kan de moedertaalleerkracht precies achterhalen op welke onderdelen de leerlingen kunnen 'meeliften' op het programma van de sectie (woorden opzoeken in een woordenboek, strategieën met begrijpend lezen, enz.). Op die manier kan meer tijd worden geïnvesteerd in de specifieke onderdelen van het leerplan Nederlands, zoals het aanbod van woordenschat, Nederlandse spellingregels en omgaan met Nederlandse verwijswaarden tijdens begrijpend lezen.

Onder invloed van de taal van de sectie kunnen interferentiefouten optreden. Dit is bijvoorbeeld het geval bij zinsbouw en klank/tekenkoppelingen. Op termijn zouden die interferentiefouten moeten verminderen.

Cursief betekent: Bij deze onderdelen uit het leerplan kan 'meegelift' worden op het taalprogramma van de sectie.

Vet betekent: Bij deze onderdelen uit het leerplan is de kans op interferentiefouten groot, het is van belang aan deze onderdelen extra aandacht te besteden.

Een ander belangrijk punt is ouderparticipatie. Door de beperkte tijd, moeten sommige lesonderdelen thuis verder worden geoefend (bijvoorbeeld stillezen). Tenslotte moet in acht genomen worden dat de Nederlands Moedertaalsituatie uitsluitend bedoeld is voor leerlingen die het Nederlands als moedertaal/dominante taal hebben.

Doelen en Strategieën

Voor elk domein zijn per leerjaar en per subdomein de doelen en de strategieën vermeld.

Het **doel** is datgene wat de leerling dient te beheersen op het einde van het leerjaar. Het kan hier gaan om kennis en vaardigheden.

Let op! Er zijn doelen die in meerdere leerjaren achter elkaar aan bod komen. Deze doelen moeten elk jaar worden aangeboden passend bij het niveau. Bij het lezen van het leerplan is het dus van belang om ook het voorgaande en komende leerjaar door te nemen.

Anderzijds komen sommige doelen onder verschillende leerlijnen aan bod, maar benaderd vanuit een andere invalshoek. Bijvoorbeeld bij *Begrijpend luisteren* ligt het

² SWALS: Students without a language section, zie document Language policy of the European Schools (2019-01-D-35)

accent op verhaalbegrip en bij *Vertellen en presenteren* op de spreekvaardigheid. De inhoud van de les wordt bepaald door het beoogde doel.

De **strategie** is de manier waarop het kind het doel bereikt en toepast. Tijdens de taallessen worden de strategieën expliciet aangeboden en geoefend. Het is de bedoeling dat door de jaren heen de leerlingen de strategieën steeds zelfstandiger toepassen. Het wordt een attitude waarbij de leerkracht enkel nog controleert of deze worden gebruikt.

De meeste strategieën komen dus in de verschillende leerjaren terug, aangepast aan de leeftijd. Ook hier is het goed om met de collega's uit de opeenvolgende leerjaren te overleggen.

Spelling

Elke taalmethode heeft zijn eigen indeling van het aanbod per spellingscategorie per leerjaar. Het kan voorkomen dat gebruikte methodes de spellingscategorieën niet in dezelfde chronologie als het leerplan aanbieden. In dat geval houdt de sectie in de gaten of elke spellingscategorie voldoende aanbod komt.

Begrippenlijst

In de **begrippenlijst** zijn de begrippen opgenomen die in dat leerjaar expliciet aangeboden dienen te worden en die de leerlingen moeten kunnen begrijpen. Vanzelfsprekend dienen deze begrippen in meerdere leerjaren aan de orde te komen, zodat de leerlingen deze begrippen ook correct leren gebruiken. Gekozen is echter om de begrippen uitsluitend op te nemen in het leerjaar dat ze geïntroduceerd moeten worden. Om een doorgaande lijn te bewerkstelligen zal in de opeenvolgende leerjaren voortgebouwd moeten worden op de begrippen die in eerdere leerjaren al aan de orde zijn gekomen.

Tekstkenmerken

Tekstkenmerken algemeen beschrijft de kenmerken (Soort, Inhoud en Vorm) van de mondelinge en schriftelijke teksten die per leerjaar aangeboden en geproduceerd dienen te worden.

Let op! Er zijn tekstsoorten die in meerdere leerjaren aangeboden worden. De **tekstkenmerken interculturele gerichtheid** zijn als apart deel opgenomen. Dit deel is een bron van teksten die ingezet kunnen worden om te werken aan de interculturele doelen.

Het is aan de leerkracht en het team om uit het aanbod van zowel tekstkenmerken algemeen, als tekstkenmerken interculturele gerichtheid een gevarieerde keuze te maken die een opbouwende lijn waarborgt. Onderlinge afstemming op dit punt is dan ook noodzakelijk.

4.1 Mondelinge taalvaardigheid

4.1.1 Deelnemen aan gesprekken en interactief leren

Doelen		
Kleuters	P1	P2
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen alledaagse communicatieve functies uitvoeren (groeten, bedanken) • begrijpen een mondelinge boodschap met betrekking tot concrete situaties ondersteund door beeld en/of geluid • begrijpen opdrachten die door de leraar worden gegeven en die betrekking hebben op activiteiten in de klas of op school • kunnen taal doelgericht gebruiken in concrete situaties (objecten benoemen, antwoord geven op vragen, een mening geven) • gebruiken gespreksregels, vooral gericht op niet voor de beurt spreken <p>• kunnen dialogen voeren met de leerkracht of met een klasgenoot tijdens spelen/werken of tijdens samenwerkingsactiviteiten (gesimuleerde telefoongesprekken; rollenspel en fantasiespel)</p>	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen alledaagse communicatieve functies uitvoeren en hanteren daarbij aanspreekvormen voor bekenden en onbekenden (beleefde verzoeken om hulp of informatie) <ul style="list-style-type: none"> - gebruiken een correcte zinsbouw - gebruiken passende woordenschat • gebruiken gespreksregels: <ul style="list-style-type: none"> - niet voor de beurt spreken - niet door elkaar praten - bij het onderwerp blijven • kunnen taal doelgericht gebruiken in concrete klassensituaties <ul style="list-style-type: none"> - durven zich te uiten in de klas - reageren op instructies - begrijpen vragen, opdrachten en reageren op instructies - brengen ideeën naar voren in verschillende situaties - luisteren naar de mening van anderen en geven hun eigen mening • kunnen dialogen voeren met de leerkracht of met een klasgenoot tijdens spelen/werken of tijdens samenwerkingsactiviteiten (tijdens het uitvoeren van taken; naar aanleiding van gemaakt werk; dialogen met iemand van buiten de klas of de school) • verwoorden hun gedachten en eenvoudige leervragen • kunnen in kleine kring en klassikaal gesprekken voeren bij groepswork, leergesprekken, drama, rollenspel en fantasiespel 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen alledaagse communicatieve functies uitvoeren en hanteren daarbij aanspreekvormen voor bekenden en onbekenden (beleefde verzoeken om hulp of informatie) <ul style="list-style-type: none"> - gebruiken een correcte zinsbouw - gebruiken passende woordenschat • gebruiken gespreksregels: <ul style="list-style-type: none"> - niet voor de beurt spreken - niet door elkaar praten - bij het onderwerp blijven en gesprekslijn vasthouden • kunnen taal doelgericht gebruiken in concrete klassensituaties <ul style="list-style-type: none"> - durven zich te uiten in de klas - reageren op instructies - begrijpen vragen, opdrachten en reageren op instructies - brengen ideeën naar voren in verschillende situaties - luisteren naar de mening van anderen en geven hun eigen mening • kunnen dialogen voeren met de leerkracht of met een klasgenoot tijdens spelen/werken of tijdens samenwerkingsactiviteiten (tijdens het uitvoeren van taken; naar aanleiding van gemaakt werk; dialogen met iemand van buiten de klas of de school) • verwoorden hun gedachten en leervragen • kunnen in kleine kring en klassikaal gesprekken voeren bij groepswork, leergesprekken, drama, rollenspel en fantasiespel

4.1 Mondelinge taalvaardigheid

4.1.1 Deelnemen aan gesprekken en interactief leren

Doelen		
P3	P4	P5
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen alledaagse communicatieve functies uitvoeren en hanteren daarbij aanspreekvormen voor bekenden en onbekenden (beleefd verzoeken om informatie of hulp) <ul style="list-style-type: none"> - gebruiken een correcte zinsbouw - gebruiken passende woordenschat • brengen ideeën duidelijk naar voren in verschillende situaties • gebruiken gespreksregels: <ul style="list-style-type: none"> - niet voor de beurt spreken - niet door elkaar praten - gesprekslijn vasthouden - ingaan op bijdragen van anderen - aandacht vasthouden - nemen beurten op eigen initiatief en breiden beurten uit - reageren uit eigen beweging op beweringen van anderen - letten erop dat hun bijdragen inhoudelijk aansluiten bij de vorige spreker • kunnen taal doelgericht gebruiken in concrete klassensituaties: <ul style="list-style-type: none"> - nemen het initiatief tot gesprekken in kleine en grote groepen - nemen interactief deel aan klassengesprekken (o.a. discussies, groepswerk) - stimuleren elkaar tot interactie, vragen naar andermans commentaar - begrijpen verschillende opdrachten - halen de hoofdpunten uit mondelinge informatie om een opdracht uit te voeren - leiden op basis van verworven kennis nieuwe leervragen af - breiden hun kennis uit door leergesprekken (polylogen) en het bespreken van hun leerervaringen 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen alledaagse communicatieve functies uitvoeren en hanteren daarbij aanspreekvormen voor bekenden en onbekenden (beleefd verzoeken om informatie of hulp) <ul style="list-style-type: none"> - gebruiken een correcte zinsbouw - gebruiken passende woordenschat • brengen ideeën duidelijk naar voren in verschillende situaties • gebruiken gespreksregels: <ul style="list-style-type: none"> - niet voor de beurt spreken - niet door elkaar praten - gesprekslijn vasthouden - ingaan op bijdragen van anderen - aandacht vasthouden - nemen beurten op eigen initiatief en breiden beurten uit - reageren adequaat op beweringen van anderen - letten erop dat hun bijdragen inhoudelijk aansluiten bij de vorige spreker • kunnen taal doelgericht gebruiken in concrete klassensituaties: <ul style="list-style-type: none"> - nemen het initiatief tot gesprekken in kleine en grote groepen - nemen interactief deel aan klassengesprekken (o.a. discussies, groepswerk) - stimuleren elkaar tot interactie, vragen naar andermans commentaar - begrijpen verschillende opdrachten - halen de hoofdpunten uit mondelinge informatie om een opdracht uit te voeren - vatten de belangrijkste informatie uit gesproken tekst samen - leiden op basis van verworven kennis nieuwe leervragen af - breiden hun kennis uit door leergesprekken (polylogen) en het bespreken van hun leerervaringen 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen alledaagse communicatieve functies uitvoeren en hanteren daarbij aanspreekvormen voor bekenden en onbekenden (beleefd verzoeken om informatie of hulp) <ul style="list-style-type: none"> - gebruiken een correcte zinsbouw passend bij de situatie - gebruiken passende woordenschat - kunnen telefoongesprekken voeren met derden • brengen ideeën duidelijk naar voren in verschillende situaties • gebruiken gespreksregels: <ul style="list-style-type: none"> - niet voor de beurt spreken - niet door elkaar praten - gesprekslijn vasthouden - ingaan op bijdragen van anderen - aandacht vasthouden - nemen beurten op eigen initiatief en breiden beurten uit - reageren adequaat op beweringen van anderen - letten erop dat hun bijdragen inhoudelijk aansluiten bij de vorige spreker • leiden zelf een gesprek: <ul style="list-style-type: none"> - letten op de beurtverdeling - bewaken de voortgang • kunnen taal doelgericht gebruiken in concrete klassensituaties: <ul style="list-style-type: none"> - nemen het initiatief tot gesprekken in kleine en grote groepen - nemen interactief deel aan klassengesprekken (o.a. discussies, groepswerk) - stimuleren elkaar tot interactie, vragen naar andermans commentaar - begrijpen verschillende opdrachten - halen de hoofdpunten uit mondelinge informatie om een opdracht uit te voeren - vatten de belangrijkste informatie uit gesproken tekst samen - leiden op basis van verworven kennis nieuwe leervragen af - breiden hun kennis uit door leergesprekken (polylogen) en het bespreken van hun leerervaringen - kunnen in samenwerking met anderen nieuwe kennis construeren - wegen in een discussie argumenten tegenover elkaar af • voeren dialogen met de leraar, met een klasgenoot tijdens het werken en met derden (bijv. tijdens samenwerken elkaar iets uitleggen, overleggen, feedback geven, adviseren, voorstellen doen, oplossingen bespreken)

4.1 Mondelinge taalvaardigheid

4.1.2 Vertellen en presenteren

Doelen		
Kleuters	P1	P2
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen korte monologen voeren (eigen ervaringen, belevenissen of een voorgelezen prentenboek) • bereiden het vertellen van een (persoonlijk) verhaal voor door bijv. foto's/pictogrammen te gebruiken bij het (na)vertellen van een verhaal 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen korte monologen voeren (een persoonlijk verhaal, een (voor)gelezen boek, een verhaal navertellen) • kunnen vertellen over een onderwerp dat hen interesseert, met als doel informatie te verschaffen aan hun klasgenoten 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen (korte) monologen voeren (een persoonlijk verhaal, een (voor)gelezen boek, een verhaal navertellen) • kunnen in eigen woorden informatie weergeven • kunnen voorbereid vertellen over een onderwerp dat hen interesseert, met als doel informatie te verschaffen aan hun klasgenoten
P3	P4	P5
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen vertellen, improviseren, rapporteren over concrete bekende onderwerpen: <ul style="list-style-type: none"> - doen (korte) mededelingen aan de klas - doen verslag van activiteiten - dragen een (eenvoudig) gedicht voor • bereiden een presentatie voor volgens een stappenplan: <ul style="list-style-type: none"> - bepalen het onderwerp - houden rekening met wat toehoorders over het onderwerp weten - verzamelen geschikte informatie bij hun onderwerp - maken aantekeningen m.b.v. steekwoorden en ordenen deze - gebruiken hulpmiddelen 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen vertellen, improviseren, rapporteren over bekende onderwerpen: <ul style="list-style-type: none"> - doen (korte) mededelingen aan de klas - doen verslag van activiteiten - dragen een (eenvoudig) gedicht voor • bereiden een presentatie voor volgens een stappenplan (zie P3): <ul style="list-style-type: none"> - bedenken wat ze met de presentatie willen bereiken - gebruiken visuele en digitale hulpmiddelen - spreken met juist volume en afwisselend tempo - ondersteunen de presentatie met non-verbale communicatie: houding, mimiek, gebaren - hanteren een logische opbouw - hebben interactie met het publiek 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen vertellen, improviseren, rapporteren over bekende onderwerpen: <ul style="list-style-type: none"> - doen verslag van activiteiten - dragen een gedicht voor - houden een voordracht - houden een betoog waarin ze hun mening onderbouwd met argumenten geven • kunnen een presentatie houden waarbij ze de aandacht van de groep vasthouden (zie P4)

4.1 Mondelinge taalvaardigheid

4.1.3 Begrijpend luisteren

Doelen		
Kleuters	P1	P2
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none">• kunnen hun aandacht tijdens het luisteren richten en gedurende langere tijd vasthouden• begrijpen (interactief) voorgelezen verhalen• kunnen aan de hand van de omslag van een boek de titel en de inhoud van het boek al enigszins voorspellen• begrijpen dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen• weten dat je vragen over een boek kunt stellen (wie, wat, waar)• ervaren dat vragen je helpen om goed naar het verhaal te luisteren en te letten op de illustraties• ervaren dat verhalen een opbouw hebben• kunnen een eenvoudig verhaal naspelen terwijl de leerkracht vertelt of voorleest• kunnen een eenvoudig voorgelezen verhaal navertellen, met steun van illustraties	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none">• tonen interesse in lezen• begrijpen de taal van voorleesboeken• kunnen aan de hand van de omslag van een boek de inhoud van het boek voorspellen• kunnen halverwege enige voorspellingen doen over het verdere verloop van het verhaal (volgorde en inhoud hoofdpersonen, de plaats, gebeurtenis en eventuele oplossing of afloop)• zijn in staat om vragen over een boek te stellen en gericht te luisteren• zijn in staat om enkele conclusies te trekken naar aanleiding van een voorgelezen verhaal (wie, wat, waar, oplossing en afloop)• weten dat de meeste verhalen een vaste opbouw hebben• kunnen een voorgelezen verhaal navertellen, eventueel nog met steun van illustraties• begrijpen voorgelezen verhalende teksten• kunnen verschillende soorten teksten (verhalende en informatieve) onderscheiden• bepalen welke informatie uit voorgelezen teksten wel/niet belangrijk is en geven de hoofdpunten weer• vinden gevraagde informatie in een voorgelezen tekst• begrijpen de relaties en de betekenis van woorden in een zin• weten wat de betekenis van eenvoudige verwijsrelaties zijn zoals: 'Jan lacht; hij heeft plezier'	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none">• kunnen een voorgelezen verhaal navertellen zonder gebruik te hoeven maken van illustraties• activeren hun eigen kennis over het thema en maken voorspellingen• kunnen informatie uit een tekst afleiden• kunnen het trefwoord in een verhaal onderscheiden

4.1 Mondelinge taalvaardigheid

4.1.3 Begrijpend luisteren

P3	P4	P5
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stellen zichzelf (met de leerkracht) relevante vragen voor, tijdens en na het beluisteren van een tekst • activeren hun eigen kennis over het thema en maken voorspellingen • herkennen de structuur van verhalende teksten • kunnen naast letterlijk ook eenvoudig figuurlijk taalgebruik interpreteren <ul style="list-style-type: none"> • kunnen feiten en meningen in teksten herkennen (als die duidelijk worden aangeduid bv. met "ik vind") • kunnen meningen in teksten vergelijken met hun eigen mening • kunnen aangeven of ze het wel of niet eens zijn met de mening(en) uit de tekst en er hun argumenten bij geven 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stellen zichzelf relevante vragen voor, tijdens en na het beluisteren van een tekst • kunnen de informatie in een te beluisteren tekst voorspellen • kunnen de hoofdgedachte uit een verhaal of presentatie afleiden • kunnen het thema van een tekst bepalen en hun eigen kennis over het thema aangeven • herkennen de structuur van verhalende en informatieve teksten • benutten de structuur van het voorgelezen verhaal of de presentatie bij het beluisteren ervan • kunnen het onderscheid tussen feiten en meningen herkennen en zelf aanbrengen • kunnen informatie en meningen uit verschillende bronnen met elkaar vergelijken <ul style="list-style-type: none"> • vatten de belangrijkste informatie uit gesproken tekst samen 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voorspellen de informatie in een tekst en toetsen hun voorspelling tijdens het luisteren • maken het onderscheid tussen informeel en formeel taalgebruik <ul style="list-style-type: none"> • kunnen informatie op waarde schatten, onder meer afgaand op de bron • kunnen belangrijke informatie /hoofdzaken uit diverse media halen en begrijpen • luisteren kritisch naar mondelinge informatie en vormen zich een mening, zijn zich ervan bewust dat argumenten dienen om luisteraars te overtuigen. • ontdekken inconsistenties binnen gesproken taal en kunnen deze benoemen • kunnen verkregen informatie vergelijken en op zijn waarde beoordelen <ul style="list-style-type: none"> • plannen, sturen, bewaken en controleren hun eigen luistergedrag

4.1 Mondelinge taalvaardigheid

4.1.4 Auditief waarnemen

Doelen		
Kleuters	P1	P2
De leerlingen: <ul style="list-style-type: none"> • kunnen versjes met meer dan 4 regels onthouden en opzeggen • kunnen hetzelfde woord herkennen in een reeks woorden • herkennen verschillen tussen geluiden • kunnen geluiden lokaliseren • Klanken herkennen in een woord • kunnen losse klanken van een éénlettergrepig woord samenvoegen tot een woord 	De leerlingen: <ul style="list-style-type: none"> • kunnen versjes met meer dan 6 regels onthouden en opzeggen • kunnen een betekenisvolle reeks van (ongeveer 10) woorden onthouden en reproduceren • (Her)kennen klanken en letters van een woord • Kunnen losse klanken van een éénlettergrepig woord samenvoegen tot een woord 	
P3	P4	P5

4.1 Mondelinge taalvaardigheid

4.1.5 Strategieën

Kleuters	P1	P2
De leerlingen kunnen onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën inzetten:	De leerlingen zetten onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën in en bespreken die achteraf met de leerkracht:	De leerlingen zetten onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën in en bespreken die achteraf met de leerkracht:
<p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> • de inhoud bepalen • informatie verzamelen • structuur aanbrengen in de gesproken tekst 	<p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> • de inhoud bepalen • informatie verzamelen • structuur aanbrengen in de gesproken tekst 	<p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor het spreken <ul style="list-style-type: none"> - de inhoud en het doel bepalen - informatie verzamelen, selecteren en ordenen - structuur aanbrengen in de tekst
<p>Begrijpend luisteren</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor het luisteren: <ul style="list-style-type: none"> - voorkennis activeren - het luisterdoel bepalen - de inhoud voorspellen • voor, tijdens en na het luisteren informatie verzamelen en de inhoud bepalen 	<p>Begrijpend luisteren</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor het luisteren: <ul style="list-style-type: none"> - voorkennis activeren - het luisterdoel bepalen - de inhoud voorspellen • voor, tijdens en na het luisteren informatie verzamelen en de inhoud bepalen op basis van <ul style="list-style-type: none"> - zinnen of uitspraken die steeds terugkeren - de tekstsoort - het onderwerp - de chronologische volgorde van de gebeurtenissen 	<p>Begrijpend luisteren</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor het luisteren: <ul style="list-style-type: none"> - voorkennis activeren - het luisterdoel bepalen - de inhoud voorspellen - zich een voorstelling vormen van het onderwerp en de zender van de boodschap (de spreker) • voor, tijdens en na het luisteren informatie verzamelen en de inhoud bepalen op basis van <ul style="list-style-type: none"> - sleutelwoorden en –zinnen - signaalwoorden die een chronologie aangeven - de functie van vraagwoorden

4.1 Mondelinge taalvaardigheid		
4.1.5 Strategieën		
P3	P4	P5
De leerlingen bepalen hun strategie vooraf met de leerkracht:	De leerlingen bepalen hun strategie vooraf met de leerkracht en leren reflecteren over het bereikte resultaat en de ingezette strategieën	De leerlingen bepalen zelf de beste strategie en reflecteren over het bereikte resultaat en de ingezette strategieën, kennis en vaardigheden
<p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> • voorkennis activeren • de inhoud en het doel bepalen • de inhoud voorspellen • zich een voorstelling vormen van het onderwerp en de zender van de boodschap (de spreker) <p>• informatie verzamelen, selecteren en ordenen</p> <p>• structuur aanbrengen in de tekst</p>	<p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> • voorkennis activeren • de inhoud en het doel bepalen • de inhoud voorspellen • zich een voorstelling vormen van het onderwerp en de zender van de boodschap (de spreker) • in interactie treden (verbaal en non-verbaal) met de spreker: <ul style="list-style-type: none"> - de spreker feedback geven • tijdens en na het spreken verbale en non-verbale feedback beoordelen <p>• informatie verzamelen, selecteren en ordenen</p> <p>• structuur aanbrengen in de tekst</p>	<p>Algemeen</p> <ul style="list-style-type: none"> • voorkennis activeren • de inhoud en het doel bepalen • de inhoud voorspellen • zich een voorstelling vormen van het onderwerp en de zender van de boodschap (de spreker) • in interactie treden (verbaal en non-verbaal) met de spreker: <ul style="list-style-type: none"> - de spreker feedback geven - de presentatie van de spreker beoordelen en erop inspelen - vragen om te verduidelijken of om te herhalen • tijdens en na het spreken verbale en non-verbale feedback beoordelen <p>• informatie verzamelen, selecteren en ordenen</p> <p>• structuur aanbrengen in de tekst</p>
<p>Begrijpend luisteren</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor, tijdens en na het luisteren informatie verzamelen en de inhoud bepalen op basis van het herkennen en interpreteren van <ul style="list-style-type: none"> - sleutelwoorden en –zinnen - de herkenbare relaties in de tekst (vraag-antwoord, oorzaak-gevolg, tegenstelling, middel-doel) - verwijswoorden en antecedenten - de context (om een nieuw woord te begrijpen) 	<p>Begrijpend luisteren</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor, tijdens en na het luisteren informatie verzamelen en de inhoud bepalen op basis van het herkennen en interpreteren van <ul style="list-style-type: none"> - sleutelwoorden en –zinnen - de herkenbare relaties in de tekst - verwijswoorden en antecedenten - de context (om onduidelijke passages te begrijpen) - verbanden tussen woorden, zinnen en alinea's 	<p>Begrijpend luisteren</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor, tijdens en na het luisteren informatie verzamelen en de inhoud bepalen op basis van het herkennen en interpreteren van <ul style="list-style-type: none"> - de relaties en structuren - de verwijswoorden en antecedenten - de verbanden tussen woorden, zinnen en alinea's - de hoofd- en bijzaken

4.2 Leesvaardigheid		
4.2.1 Technisch lezen		
Doelen		
Kleuters	P1	P2
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zijn in staat om woorden, zoals de eigen naam en namen van voor het kind belangrijke personen/dingen, logo's en merknamen als globale eenheden te herkennen. Kunnen onderscheid tussen de vorm en betekenis van woorden maken. • <i>weten eenvoudige woorden in klankgroepen te verdelen</i> • <i>reageren op en spelen met bepaalde klankpatronen in woorden; eerst door eindrijm ("Pan rijmt op Jan") en later met behulp van beginrijm ("Kees en Kim beginnen allebei met de -k-")</i> • <i>kunnen fonemen als de kleinste klankeenheden in woorden onderscheiden, zoals bij p-e-n</i> • <i>ontdekken dat woorden zijn opgebouwd uit klanken en dat letters met die klanken corresponderen</i> <p>• <i>Kunnen een aantal letters fonetisch benoemen.</i></p>	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen de letters fonetisch vlot benoemen (zie methodegebonden signalering) • <i>zijn in staat om de klankzuivere (km-, mk- en mkm-) woorden te ontsleutelen zonder eerst de afzonderlijke letters te verklanken</i> • <i>lezen klankzuivere woorden (van het type mmkm, mkmm en mmkmm)</i> • herkennen een aantal woorden automatisch • kunnen door de foneem-grafeemkoppeling nieuwe woorden lezen • lezen gangbare woorden • lezen zinnen • <i>maken gebruik van enkele decodeer- en leesstrategieën om woorden snel en nauwkeurig te herkennen zoals: herkennen een aantal lettercombinaties (zie methode)</i> • <i>herkennen het unieke letterpatroon van een aantal woorden kunnen lettergrepen in geschreven woorden herkennen</i> <p>• <i>kunnen teksten op AVI-E3 beheersingsniveau lezen</i></p>	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>lezen korte woorden met afwijkende spellingspatronen en meerlettergrepige woorden</i> • herkennen woorden steeds meer automatisch • gebruiken leestekens (punt, uitroepetekens, komma en vraagtekens) • lezen nieuwe woorden • leest duidelijk hardop • <i>maken gebruik van decodeer en leesstrategieën om woorden snel en nauwkeurig te herkennen zoals: herkennen alle lettercombinaties en herkennen het unieke letterpatroon van woorden kunnen lettergrepen in geschreven woorden herkennen</i> • <i>verdelen woorden in klanken en lettergrepen, in voor- en achtervoegsels</i> • <i>kunnen teksten op AVI-E4 beheersingsniveau lezen</i>
P3	P4	P5
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • herkennen lettergrepen in geschreven woorden • lezen groepen woorden als geheel • interpreteren leestekens op de gepaste wijze (punt, uitroepetekens en vraagtekens) • <i>lezen duidelijk en met expressie (lezen een tekst met het gepaste dynamisch en melodisch accent)</i> • <i>herkennen alle lettercombinaties (bijvoorbeeld: sch, ou, ei, enz.)</i> • herkennen het letterpatroon van (gangbare) woorden • houden bij het voorlezen rekening met het leesdoel en met het publiek (een informatieve tekst heeft een ander doel dan een griezelverhaal) • <i>kunnen teksten op AVI- E5 beheersingsniveau lezen</i> 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lezen groepen woorden als geheel • interpreteren leestekens (punt, uitroepetekens, komma, en vraagtekens) op gepaste wijze • <i>lezen duidelijk en met expressie (lezen een tekst met het gepaste dynamisch en melodisch accent)</i> • <i>herkennen alle lettercombinaties</i> • herkennen het letterpatroon van de (leen)woorden • houden bij het voorlezen rekening met het leesdoel en met het publiek • <i>kunnen teksten op AVI- E6 beheersingsniveau lezen</i> 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gebruiken de leestekens (punt, komma, uitroepetekens, vraagtekens dubbele punt) op gepaste wijze • houden bij het voorlezen rekening met het leesdoel en met het publiek • kunnen zelfstandig (voor) lezen • lezen duidelijk en met expressie • <i>kunnen teksten op AVI-E7 beheersingsniveau lezen</i> • gebruiken verschillende technieken om woorden snel en nauwkeurig te herkennen

4.2 Leesvaardigheid

4.2.2 Begrijpend / studerend lezen en informatieverwerking

Doelen		
Kleuters	P1	P2
De leerlingen: Zie begrijpend luisteren.	De leerlingen: Zie begrijpend luisteren.	De leerlingen: <ul style="list-style-type: none">• begrijpen de taal van voorleesboeken en zijn in staat om enkele conclusies te trekken naar aanleiding van een voorgelezen verhaal (volgorde en inhoud (hoofdpersonen (wie?), de plaats (waar?), gebeurtenis (wat?) en eventuele oplossing of afloop)• kunnen halverwege voorspellingen doen over het verdere verloop van het verhaal (volgorde, inhoud hoofdpersonen, de plaats, gebeurtenis en eventuele oplossing of afloop)• kunnen een voorgelezen verhaal navertellen zonder gebruik te hoeven maken van illustraties• begrijpen de relaties en de betekenis van zinnen in een tekst• weten wat de betekenis van verwijsrelaties is zoals: 'De jongen gaat naar buiten; daar is het koud'
		<ul style="list-style-type: none">• tonen interesse in zelf lezen• begrijpen eenvoudige teksten• zijn in staat om conclusies te trekken naar aanleiding van een zelf gelezen verhaal• bepalen welke informatie wel/niet belangrijk is, in relatie tot eigen kennis/geven de hoofdpunten weer• kunnen informatie uit verschillende teksten (globaal) met elkaar vergelijken• kunnen woorden opzoeken
		<ul style="list-style-type: none">• kunnen informatie afleiden uit teksten• kennen de functie van verschillende informatiebronnen en zoeken (met hulp van de leerkracht) de gewenste informatie op (woordenboeken, jeugdtijdschriften, schoolkranten en internet)• zoeken in een documentatiecentrum of schoolbibliotheek een boek of ander materiaal op• herkennen verschillende tekstsoorten zoals verhalende en informatieve teksten

4.2 Leesvaardigheid

4.2.2 Begrijpend / studerend lezen en informatieverwerking

Doelen		
P3	P4	P5
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tonen interesse in verschillende tekstsoorten • kennen de begrippen titel, tekst, verhaalttekst, informatieve tekst, kern, midden, slot • herkennen verschillende tekstsoorten (verhalende en informatieve teksten) • herkennen de structuur van verhalende teksten • kunnen verwijswaarden aan antecedenten koppelen • kunnen naast concreet taalgebruik ook eenvoudig figuurlijk taalgebruik interpreteren • begrijpen de relaties en de betekenis van zinnen in een tekst en de thematische betekenis • weten wat de betekenis van verwijswaarden is ('Els kreeg een zoen, dat had ze niet verwacht') • kunnen informatie afleiden uit een tekst • kunnen meningen herkennen (vooral meningen die duidelijk worden aangeduid, bijvoorbeeld met behulp van signaalwoorden als 'ik vind') • kunnen feiten en meningen herkennen en onderscheiden • kunnen mening(en) uit de tekst vergelijken met eigen mening • kunnen aangeven of ze het wel of niet eens zijn met de mening(en) uit de tekst en hun argumenten daaraan geven • gebruiken diverse bronnen om informatie op te zoeken • kennen de functie en opzet van verschillende informatiebronnen (woordenboeken, jeugdtijdschriften, schoolkranten en internet) en weten daar de gewenste informatie uit te halen • hanteren geschreven taal als middel voor informatieverwerking • <i>zoeken in een documentatiecentrum of schoolbibliotheek een boek of ander materiaal op een efficiënte wijze op</i> • zoeken snel woorden op, die alfabetisch zijn geordend • kunnen informatie uit verschillende teksten met elkaar vergelijken 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tonen interesse voor verschillende tekstsoorten • kennen de begrippen titel, tekst, verhaalttekst, informatieve tekst, kern, midden, slot, alinea, kopje en paragraaf • onderscheiden verschillende soorten teksten en hun structuur (verhalende en informatieve teksten) • herkennen verschillende tekstgenres en hun functies • kunnen verwijswaarden aan antecedenten koppelen • kunnen eenvoudig figuurlijk taalgebruik interpreteren • kunnen informatie afleiden uit een tekst • begrijpen teksten met stijgende moeilijkheidsgraad <ul style="list-style-type: none"> • kunnen meningen herkennen (vooral meningen die duidelijk worden aangeduid, bijvoorbeeld met behulp van signaalwoorden als 'ik vind') • kunnen onderscheid tussen feiten en meningen herkennen, onderscheiden en zelf aanbrengen • kunnen aangeven of ze het wel of niet eens zijn met de mening(en) uit de tekst en hun argumenten daaraan geven • gebruiken diverse bronnen om informatie op te zoeken • kunnen informatie en meningen uit verschillende bronnen met elkaar vergelijken <ul style="list-style-type: none"> • <i>zoeken in een documentatiecentrum of schoolbibliotheek een boek of ander materiaal op een efficiënte wijze op</i> • zoeken snel woorden op, die alfabetisch zijn geordend • kunnen informatie uit verschillende teksten met elkaar vergelijken 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tonen interesse voor verschillende tekstsoorten • zijn in staat op basis van de functie en structuur onderscheid te maken tussen verhalende en informatieve teksten • herkennen verschillende genres <ul style="list-style-type: none"> • kunnen figuurlijk taalgebruik interpreteren • <i>kunnen onderscheid maken tussen formeel en informeel gebruik van geschreven taal</i> • begrijpen de inhoud en de bedoeling van een tekst (kunnen de verkregen informatie vergelijken en op hun waarde beoordelen) • leiden betekenisrelaties tussen zinnen en alinea's af en herkennen inconsistenties • bepalen de hoofdgedachte van een tekst • kunnen een mening vormen en op basis van verworven informatie een mening herzien <ul style="list-style-type: none"> • kennen de betekenis en functie van verschillende informatiebronnen (woordenboeken, encyclopedieën, week- en dagbladen, tijdschriften, spoorboeken, naslagwerken, atlanten en internet) en weten daar de gewenste informatie uit op te zoeken • <i>zoeken in een bibliotheek boeken of andere materialen op een efficiënte wijze op met behulp van een computer</i> • zoeken, selecteren en verwerken op een doelbewuste en efficiënte manier informatie uit verschillende bronnen • kunnen informatie en meningen vergelijken en beoordelen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten en bij systematisch geordende bronnen (waaronder digitale bronnen)

4.2 Leesvaardigheid		
4.2.3 Strategieën		
Kleuters	P1	P2
De leerlingen kunnen onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën inzetten:	De leerlingen zetten onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën in en bespreken die achteraf met de leerkracht:	De leerlingen zetten onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën in en bespreken die achteraf met de leerkracht:
Algemeen <ul style="list-style-type: none"> • voor, tijdens en na het luisteren informatie verzamelen en de inhoud bepalen • <i>eventuele voorkennis activeren</i> • <i>luisterdoel bepalen</i> • <i>inhoud voorspellen</i> 	Algemeen <ul style="list-style-type: none"> • voor, tijdens en na het luisteren naar of het lezen van een tekst informatie verzamelen en de inhoud bepalen • <i>eventuele voorkennis activeren</i> • <i>luister-/leesdoel bepalen</i> • <i>inhoud voorspellen</i> • technieken toepassen om woorden snel en nauwkeurig te herkennen 	Algemeen <ul style="list-style-type: none"> • voor, tijdens en na het lezen van een tekst informatie verzamelen en de inhoud bepalen • <i>eventuele voorkennis activeren</i> • <i>leesdoel bepalen</i> • <i>inhoud voorspellen</i> • technieken toepassen om woorden snel en nauwkeurig te herkennen
Technisch lezen	Technisch lezen <ul style="list-style-type: none"> • decoderen: <ul style="list-style-type: none"> - bij een onbekend woord naar de letters van links naar rechts kijken en het woord spellen - goed kijken of ze bekende stukjes in het woord herkennen • op de letters letten en kijken of dat wat ze lezen er ook werkelijk staat 	Technisch lezen <ul style="list-style-type: none"> • decoderen: <ul style="list-style-type: none"> - het woord in kleine stukjes verdelen (grondwoord, bekende voor- en achtervoegsels) • op de zin en de structuur letten en controleren of de zin goed klinkt • op de betekenis van de zin letten en controleren of ze de zin begrijpen
Begrijpend/studerend lezen en informatieverwerving <ul style="list-style-type: none"> • informatie uit de tekst schematiseren: <ul style="list-style-type: none"> - woordspin/woordweb - symbolen/afbeeldingen gebruiken als middel om de volgorde en inhoud van een tekst weer te geven 	Begrijpend/studerend lezen en informatieverwerving <ul style="list-style-type: none"> • herlezen van een tekst • informatie uit de tekst schematiseren: <ul style="list-style-type: none"> - woordspin/woordweb • onderstrepen van belangrijke woorden 	Begrijpend/studerend lezen en informatieverwerving <ul style="list-style-type: none"> • herlezen van een tekst • informatie uit de tekst schematiseren: <ul style="list-style-type: none"> - woordspin/woordweb, tijdbalk, vraag-/antwoordschema • signaalwoorden en -tekens bij tekststructuren benutten bij het schematiseren

4.2 Leesvaardigheid

4.2.3 Strategieën

P3 De leerlingen bepalen hun strategie vooraf met de leerkracht:	P4 De leerlingen bepalen hun strategie vooraf met de leerkracht en leren reflecteren over het bereikte resultaat en de ingezette strategieën	P5 De leerlingen bepalen zelf de beste strategie en reflecteren over het bereikte resultaat en de ingezette strategieën, kennis en vaardigheden
Algemeen <ul style="list-style-type: none"> • voor, tijdens en na het lezen van een tekst informatie verzamelen en de inhoud bepalen • <i>eventuele voorkennis activeren</i> • <i>leesdoel bepalen</i> • <i>inhoud voorspellen</i> 	Algemeen als P3	Algemeen als P3
Technisch lezen als P2 rekening houdend met het type lezer: een spellende lezer, een radende lezer	Technisch lezen als P2 rekening houdend met het type lezer: een spellende lezer, een radende lezer	Technisch lezen als P2 rekening houdend met het type lezer: een spellende lezer, een radende lezer
Begrijpend/studerend lezen en informatieverwerving <ul style="list-style-type: none"> • het eigen leesgedrag plannen, sturen, bewaken en corrigeren <ul style="list-style-type: none"> - <i>schematiseren (als P2)</i> - hoofd- en bijzaken onderscheiden in een tekst - relevante vragen stellen voor en na het lezen van een tekst - aantekeningen maken - teksten in eigen woorden samenvatten • op de uitgevoerde leesactiviteiten en hun resultaten reflecteren 	Begrijpend/studerend lezen en informatieverwerving <ul style="list-style-type: none"> • het eigen leesgedrag plannen, sturen, bewaken en corrigeren <ul style="list-style-type: none"> - als P3 - een kort uittreksel maken - relevante vragen stellen voor, tijdens en na het lezen van een tekst • op de uitgevoerde leesactiviteiten en hun resultaten reflecteren 	Begrijpend/studerend lezen en informatieverwerving <ul style="list-style-type: none"> • het eigen leesgedrag plannen, sturen, bewaken en corrigeren <ul style="list-style-type: none"> - als P4 - een samenvatting maken van een verhalende of informatieve tekst • op de uitgevoerde leesactiviteiten en hun resultaten reflecteren

4.3 Schrijfvaardigheid

4.3.1 Technisch schrijven

Doelen		
Kleuters	P1	P2
<p>Algemeen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ontwikkelen een gezonde lichaamshouding 	<p>Algemeen:</p> <p>Zie kleuters</p>	<p>Algemeen:</p> <p>Zie kleuters</p>
<p>Ontwikkeling van handschrift:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ontwikkelen een goede pengreep • ontwikkelen hun fijne en grove motoriek • schrijven schrijfpatronen vanuit hun pols 	<p>Ontwikkeling van handschrift:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aandacht voor bladspiegel en structuur • hanteren een goede pengreep • ontwikkelen een leesbaar handschrift • kunnen de schrijffletters en hun verbindingen schrijven • hanteren geschreven taal als middel voor communicatie • kunnen woorden en korte zinnen overschrijven 	<p>Ontwikkeling van handschrift:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hanteren een goede pengreep • hebben een leesbaar handschrift • kunnen de hoofdletters en hun verbindingen schrijven • hanteren geschreven taal als middel voor communicatie • kunnen een tekst foutloos overschrijven • kunnen eenvoudige teksten schrijven
<p>ICT:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • werken op de computer, tables, smartboard aan de hand van relevante educatieve programma's 	<p>ICT:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • werken op de computer aan de hand van relevante educatieve programma's • <i>kunnen de aangeboden letters op het toetsenbord vinden en hiermee woorden maken</i> • <i>kunnen de huidige communicatiemiddelen duiden (sms, e-mail)</i> 	<p>ICT:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • werken op de computer aan de hand van relevante educatieve programma's • <i>kunnen enkelvoudige zinnen typen, interpunctie aanbrengen en zijn in staat een klein verhaal of bericht te typen</i> • <i>weten dat je digitale beelden kunt gebruiken bij het overbrengen van informatie</i>

4.3 Schrijfvaardigheid

4.3.1 Technisch schrijven

Doelen		
P3	P4	P5
<p>Algemeen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zie kleuters 	<p>Algemeen:</p> <p>Zie kleuters</p>	<p>Algemeen:</p> <p>Zie kleuters</p>
<p>Ontwikkeling van handschrift:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hanteren een leesbaar en verzorgd handschrift <ul style="list-style-type: none"> • automatiseren hun lopend schrift 	<p>Ontwikkeling van handschrift:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hanteren een leesbaar en verzorgd handschrift <ul style="list-style-type: none"> • schrijven in tempo en de reflectie op hun eigen schrijfsresultaten komt steeds meer centraal te staan 	<p>Ontwikkeling van handschrift:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen de vormgeving en de presentatie van hun teksten verzorgen door aandacht te besteden aan de leesbaarheid van hun (hand)schrift, zinsbouw, bladspiegel, <i>beeldende elementen en kleur</i> • schrijven vlot leesbaar en verzorgd
<p>ICT:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>schrijven teksten op de computer</i> • <i>werken met tekstverwerkingsprogramma's</i> <ul style="list-style-type: none"> • hanteren geschreven taal als middel voor informatieverwerking <ul style="list-style-type: none"> • werken op de computer aan de hand van relevante, educatieve programma's • <i>kunnen zinnen typen, interpunctie (hoofdletters, punt, vraagteken en uitroepetekens) aanbrengen en zijn in staat een verhaal of bericht te typen</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>kunnen onder begeleiding van de leerkracht eenvoudige e-mail berichten versturen en e-mail openen</i> • <i>maken onder begeleiding van de leerkracht digitaal beeldmateriaal</i> 	<p>ICT:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>werken vlot met tekstverwerkingsprogramma's</i> • <i>bewerken teksten met behulp van computer</i> <ul style="list-style-type: none"> • hanteren geschreven taal als middel voor informatieverwerking en communicatie <ul style="list-style-type: none"> • werken op de computer aan de hand van relevante, educatieve programma's • <i>kunnen vlot zinnen typen, interpunctie (hoofdletters, punt, vraagteken, uitroepetekens, dubbele punt en de komma) aanbrengen en zijn in staat een verhaal of bericht te typen</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>kunnen eenvoudige e-mail berichten versturen en e-mails openen en chatberichten (Teams)</i> • <i>maken zelfstandig eenvoudige digitaal beeldmateriaal en kunnen deze presenteren in de groep</i> 	<p>ICT:</p> <p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>werken vlot en zelfstandig met tekstverwerkingsprogramma's</i> • <i>maken gebruik van de mogelijkheden van een tekstverwerkingsprogramma</i> <ul style="list-style-type: none"> • werken op de computer aan de hand van relevante, educatieve programma's <ul style="list-style-type: none"> • <i>kunnen vlot zinnen typen, interpunctie (komma, puntkomma, dubbele punt, aanhalingstekens, haakjes, uitroepetekens, vraagteken, aandachtstreepjes) aanbrengen en zijn in staat een klein verhaal of bericht te typen</i> • <i>kunnen e-mail berichten versturen, e-mails openen, bijlagen bijvoegen en groepen aanmaken</i> • <i>kunnen digitaal beeldmateriaal voor verschillende doeleinden maken en presenteren (bijvoorbeeld voor een spreekbeurt)</i>

4.3 Schrijfvaardigheid

4.3.2 Spellen

Doelen		
Kleuters	P1	P2
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ontdekken dat woorden zijn opgebouwd uit klanken en dat letters met die klanken corresponderen en leggen de foneem-grafeemkoppeling • ontwikkelen taalbewustzijn • ontwikkelen fonologisch bewustzijn: <ul style="list-style-type: none"> - kunnen zinnen opdelen in woorden - kunnen samengestelde woorden opdelen in afzonderlijke componenten - kunnen woorden in klankgroepen verdelen - kunnen klankgroepen verbinden tot woorden - kunnen rijmen opzeggen samen met iemand anders - kunnen individueel rijmen opzeggen - herkennen van eindrijm - passen de eindrijm zelfstandig toe: zelf ontdekken van rijm, produceren van rijm • ontwikkelen fonemisch bewustzijn: <ul style="list-style-type: none"> - herkennen beginrijm in langgerekte woorden (de Sint, de Sint slaapt) - herkennen beginrijm in gewoon uitgesproken woorden • kunnen onder begeleiding van de leerkracht: <ul style="list-style-type: none"> - beginrijm toepassen - een klinker in een woord isoleren - auditief analyseren op klankniveau - auditief synthetiseren op klankniveau <p>N.B. Het staat elke Europese school vrij om de indeling van de leerjaren van de taalmethode te volgen).</p>	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • weten dat woorden zijn opgebouwd uit klanken en dat letters met die klanken corresponderen en leggen de foneem-grafeemkoppeling • kunnen door de foneem-grafeemkoppeling woorden die ze nog niet eerder hebben gezien, lezen en schrijven • kunnen de onderstaande categorieën tijdens dictees en gerichte oefening correct toepassen: <ol style="list-style-type: none"> 1: mkm-woorden (mat en boom) 2: mmkm-woorden en mkmm-woorden (drop en fiets) 3: mmkmm-woorden (klomp en plant) 4: woorden met een tussenklank die niet geschreven wordt (park en melk) 5: woorden met meer dan twee medeklinkers na elkaar (strik en korst) 6: woorden met sch- of schr- (schaal en schrik) 7: woorden met -ng of -nk (bang en flink) • kunnen in vrije vorm klankzuivere woorden spellen op basis van de elementaire spelhandeling en eenvoudige interpunctie toepassen: gebruik punt, vraagteken en uitroepetekens Kunnen klankzuivere woorden en korte zinnen correct schrijven • fonemisch bewustzijn: <ul style="list-style-type: none"> - herkennen beginrijm in woorden - herkennen beginrijm in gewoon uitgesproken woorden • kunnen beginrijm toepassen • kunnen een klinker in een woord isoleren • kunnen auditief analyseren op klankniveau • kunnen auditief synthetiseren op klankniveau • kunnen alle letters benoemen <p>N.B. Het staat elke Europese school vrij om de indeling van de leerjaren van de taalmethode te volgen.</p>	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen de onderstaande categorieën tijdens dictees en gerichte oefening correct toepassen: <ol style="list-style-type: none"> 8: woorden met f-,v-, s- of z- (feest, vel, ziek) 9 : verkleinwoorden met -je en -tje (huisje, stoeltje) 10: woorden met ge-, be-, ver- of met -el, -er, -en (begin, vlieger) 11: woorden met ei of ij (trein, rijst) 12: woorden met -aai, -ooi, of oei (saai, kooi, foei) 13: samengestelde woorden met twee medeklinkers na elkaar (balpen, voetbal) 14: woorden met -eer, -oor, of -eur (peer, koor, beurt) 15: woorden met -a, -o of -u (vla, zo, hoera) 16: woorden met -au(w) of -ou(w) (saus, vrouw) 17: woorden -ch of -cht (pech, gracht) 18: woorden met -d (hond, strand) 19: woorden -eeuw, -ieuw of -uw (sneeuw, kieuw) 20: woorden met open eerste lettergreep (straten) 21: woorden met gesloten eerste lettergreep (bruggen) • kunnen in vrije vorm klankzuivere woorden spellen op basis van de elementaire spelhandeling en eenvoudige interpunctie toepassen: gebruik hoofdletters, punt, vraagteken en uitroepetekens • kunnen klankzuivere woorden en combinatieklankers correct schrijven • kunnen in vrije vorm de genoemde categorieën uit P1 correct toepassen • kunnen woorden met open en gesloten lettergrepen onderscheiden • kunnen hoofdletters gebruiken <p>N.B. Het staat elke Europese school vrij om de indeling van de leerjaren van de taalmethode te volgen.</p>

4.3 Schrijfvaardigheid

4.3.2 Spellen

Doelen		
P3	P4	P5
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none">• kunnen de onderstaande categorieën tijdens dictees en gerichte oefening correct toepassen:<ul style="list-style-type: none">5+ : één- of meerlettergrepige woorden met (-)sch(r)- (schaatsen)6+ : verkleinwoorden met de uitgang -je, -tje, -pje of -etje (kastje)7+ : één- of meerlettergrepige woorden met -ng(-) of -nk(-) (lengte)10+ : één- of meerlettergrepige woorden met -ei- of -ij- (paleis)12+ : samengestelde woorden met twee of meer opeenvolgende medeklinkers (feesttent)13+ : één- of meerlettergrepige woorden met -eer(-), -oor(-) of -eur(-) (geur)16+ : één- of meerlettergrepige woorden met -ch(t) of -ch(t)- (ochtend)17+ : één- of meerlettergrepige woorden met -d(-) (raadsel)18+ : één- of meerlettergrepige woorden met -eeuw(-), -ieuw(-) of -uw(-) (schuw)19+ : meerlettergrepige woorden met open lettergreep (afdeling)20+ : meerlettergrepige woorden met gesloten lettergreep (hutten)<ul style="list-style-type: none">21+ : verandering van -f in -v- en -s in -z- bij meervoudsvorming (huizen)22 : meerlettergrepige woorden met -em, -elen, -enen of -eren (bladeren)23 : meerlettergrepige woorden met -lijk of -ig (heerlijk)• kunnen in vrije vorm de genoemde categorieën uit de eerdere leerjaren correct toepassen• schrijven woorden met combinaties van klinkers en medeklinkers correct• schrijven woorden met -d en -t op het eind correct• schrijven woorden met open en gesloten lettergrepen correct	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none">• kunnen de onderstaande categorieën tijdens dictees en gerichte oefening correct toepassen:<ul style="list-style-type: none">15+ : één- of meerlettergrepige woorden met -au(w), -au(w)- of -ou(w) of -ou(w)- (kabouter)24 : één- of meerlettergrepige woorden waarin /ie/ geschreven wordt als -i- (titel)25 : één- of meerlettergrepige woorden waarin /s/ geschreven wordt als (-)c- (citroenen)26 : meerlettergrepige woorden waarin /zju/ geschreven wordt als -ge (garage)27 : één- of meerlettergrepige woorden beginnend met 's of eindigend op 's ('s middags)28 : meerlettergrepige woorden met -tie (reparatie)29 : één- of meerlettergrepige woorden met -b (web)30 : meerlettergrepige woorden met -lijk of -heid (veiligheid)• kunnen in vrije vorm de genoemde categorieën uit de eerdere leerjaren correct toepassen• kunnen leenwoorden en aardrijkskundige namen correct schrijven• passen de analogieregel toe (hij zoekt, hij vindt)• kunnen werkwoorden in de tegenwoordige tijd correct schrijven• kunnen werkwoorden in de verleden tijd correct schrijven	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none">• kunnen de onderstaande categorieën tijdens dictees en gerichte oefening correct toepassen:<ul style="list-style-type: none">10++ : woorden met -ei- of -ij- (opleiding)15++ : woorden met -au(w), -au(w)- of -ou(w) of -ou(w)- (regenwoud)16++ : woorden met -ch(t) of -ch(t)- (vluchtstrook)23+ : meerlettergrepige woorden met -lijk (plaatselijke)24+ : woorden waarin /ie/ geschreven wordt als -i- (politieke)25+ : woorden waarin /s/ geschreven wordt als (-)c- (narcis)26+ : woorden waarin /zju/ geschreven wordt als -ge (energie)27b+ : woorden eindigend op 's (agenda's)31 : woorden met een trema (kieën)32 : hoofdletters34 : woorden waarin /t/ geschreven wordt als th (theorie)35 : woorden met -isch(e) (medisch)38 : verkleinwoorden met -aatje, -ootje, -uurtje en verkleinwoorden met de uitgang -nkje (kettinkje)39 : meerlettergrepige woorden met open en/of lettergreep (kennissen)40 : restwoorden (ginds, hobby)• kunnen in vrije vorm de genoemde categorieën uit de eerdere leerjaren correct toepassen• beheersen de regels van de werkwoordspelling (tegenwoordige tijd, verleden tijd, voltooid tegenwoordige tijd en voltooid verleden tijd). De voltooid verleden tijd wordt in jaar 5 nauwelijks aangeboden in de methoden, maar moeten wel worden beheerst voor de aanvang van het V.O.• zijn redelijk in staat leenwoorden correct te spellen zowel in dictees als in opstellen• beheersen het gebruik van hulpmiddelen bij het spellen zoals een woordenboek, spellingchecker of controleschema's• schrijven werkwoorden correct• schrijven niet-werkwoorden correct

<ul style="list-style-type: none"> • kunnen eenvoudige interpunctie begrijpen en toepassen: hoofdletters, punt, vraagteken en uitroepetekens • kunnen hun spelling- en interpunctiefouten samen met de leerkracht onderkennen en zelf corrigeren <p>N.B. Het staat elke Europese school vrij om de indeling van de leerjaren van de taalmethode te volgen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kunnen eenvoudige interpunctie begrijpen en toepassen: hoofdletters, punt, vraagteken, uitroepetekens, dubbele punt en de komma • kunnen hun spelling- en interpunctiefouten onderkennen en corrigeren <p>N.B. Het staat elke Europese school vrij om de indeling van de leerjaren van de taalmethode te volgen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • kunnen complexe interpunctie duiden en toepassen: komma, puntkomma, dubbele punt, aanhalingstekens, haakjes, uitroepetekens, vraagteken, aandachtsstreepjes • zijn in staat om zelfstandig hun spelling- en interpunctiefouten te onderkennen en te corrigeren <p>• ontwikkelen een attitude voor correct schriftelijk taalgebruik</p> <p>N.B. Het staat elke Europese school vrij om de indeling van de leerjaren van de taalmethode te volgen)</p>
--	---	---

4.3 Schrijfvaardigheid

4.3.3 Stellen

Doelen		
Kleuters	P1	P2
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • beschouwen stempelen als routine • zien geschreven taal als geheugen- en communicatiemiddel • schrijfdoelen hebben vooral betrekking op plezier verschaffen en op informeren • schrijven (losse) woorden (labels, lijstjes of bij een tekening) • schrijven zinnen (bij een tekening, of op een kaart of briefje) • schrijven via letter- of tekenreeksen (in een brief aan Sinterklaas schrijft een leerling wel tien letters –s-) • schrijven na en stempelen na, en typen op de computer • leren hun werk te verzorgen gericht op: tekening kleuren en woorden versieren • kunnen een ervaring, een verhaal weergeven door middel van visueel materiaal • kunnen met hulp van volwassenen, eigen boodschappen door middel van symbolen vastleggen en kenbaar maken • kunnen onvolledige eenvoudige beelden aanvullen(.ak = tak) • zien geschreven taal als geheugenfunctie 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zien geschreven taal als geheugen- en communicatiemiddel • schrijfdoelen hebben betrekking op informeren en plezier verschaffen; ook op instrueren • schrijven woorden, zinnen en onder begeleiding van de leerkracht korte teksten met meestal één inhoudselement • schrijven ook nog via spontane spelling • schrijven en stempelen correct na en typen op de computer • kunnen de magnetische letterdoos gebruiken 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zien geschreven taal als geheugen- en communicatiemiddel • schrijfdoelen hebben vooral betrekking op informeren en plezier verschaffen; ook op instrueren • schrijven korte teksten met meestal één inhoudselement, vaak met een juiste chronologische opbouw
P3	P4	P5
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zien geschreven taal als geheugen- en communicatiemiddel • schrijven verschillende soorten teksten (antwoorden op vragen, berichten, afspraken, korte verhalen en informatieve teksten) • stellen met behulp van de leerkracht het onderwerp vast en zijn bewust van het schrijfdoel en het lezerspubliek • kiezen de geschikte woorden en formuleren hun gedachten en gevoelens in enkelvoudige zinnen • gebruiken een correcte zinsbouw • gebruiken passende woordenschat • schrijven korte teksten met weinig spelling- en interpunctiefouten, in relatie tot de aangeboden spellingscategorieën • kunnen opmerkingen maken bij hun eigen teksten 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zien geschreven taal als geheugen- en communicatiemiddel • schrijven korte teksten (antwoorden op vragen, berichten, afspraken), langere complexere soorten teksten, zoals verhalende en informatieve teksten • herkennen kenmerken van verhalende, informatieve, directieve teksten, beschouwende en argumentatieve teksten • stellen het onderwerp vast en zijn bewust van het schrijfdoel en het lezerspubliek • kiezen de geschikte woorden en formuleren hun gedachten en gevoelens in enkelvoudige zinnen • passen grammaticale regels correct toe • gebruiken passende woordenschat • schrijven korte teksten met de juiste spelling en interpunctie, in relatie tot de aangeboden spellingscategorieën • kunnen opmerkingen maken bij hun eigen teksten • hebben zicht op de processen van schriftelijk taalgebruik • kunnen gebruik maken van digitale leermiddelen 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zien geschreven taal als geheugen- en communicatiemiddel • passen inhoud en schrijfstijl aan het onderwerp aan • schrijven allerlei soorten teksten waaronder verhalende, informatieve, directieve, beschouwende en argumentatieve teksten • herkennen en gebruiken enkele kenmerken van verhalende, informatieve, directieve, beschouwende en argumentatieve teksten • stellen het schrijfdoel en het lezerspubliek van tevoren vast • kiezen de juiste woorden en formuleren hun gedachten en gevoelens in enkelvoudige en samengestelde zinnen • passen grammaticale regels correct toe • gebruiken passende woordenschat • schrijven langere teksten met de juiste spelling en interpunctie, in relatie tot de aangeboden spellingscategorieën • reflecteren op het afbreken van woorden in lettergrepen bij het einde van een lijn bij het schrijven van een tekst.

4.3 Schrijfvaardigheid		
4.3.4 Strategieën		
Kleuters	P1	P2
De leerlingen kunnen onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën inzetten:	De leerlingen zetten onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën in en bespreken die achteraf met de leerkracht:	De leerlingen zetten onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën in en bespreken die achteraf met de leerkracht:
Technisch schrijven <ul style="list-style-type: none"> • letten op een correcte lichaamshouding • letten op of ze het blad goed houden en een correcte pengreep hanteren 	Technisch schrijven <ul style="list-style-type: none"> • letten op een correcte lichaamshouding • letten op of ze het blad goed houden en een correcte pengreep hanteren 	Technisch schrijven zie P1
Spellen	Spellen <ul style="list-style-type: none"> • controleren van hun spelling na het schrijven 	Spellen <ul style="list-style-type: none"> • controleren van hun spelling tijdens en na het schrijven
Stellen <ul style="list-style-type: none"> • opstellen van een plan gericht op de verschillende fases van het schrijven; voor, tijdens en na. Vooraf wordt er in de kring een woordveld gemaakt of wordt er uit kranten, tijdschriften informatie verzameld en wordt afgesproken waar de kinderen op moeten letten (bijvoorbeeld brief naar Sinterklaas) 	Stellen <ul style="list-style-type: none"> • opstellen van een schrijfplan gericht op de verschillende fases van het schrijven (voor, tijdens en na). Bijvoorbeeld het vaststellen van het onderwerp van de tekst, het bepalen van het schrijfdoel en het inspelen op een bepaald lezerspubliek (beste of lieve) • maken van functionele illustraties bij een tekst 	Stellen <ul style="list-style-type: none"> • opstellen van een schrijfplan gericht op de verschillende fases van het schrijven (voor, tijdens en na). Bijvoorbeeld het vaststellen van het onderwerp van de tekst, het bepalen van het schrijfdoel en het inspelen op een bepaald lezerspubliek (u of jij) en het juist verzamelen en selecteren en ordenen van informatie uit allerlei bronnen • formuleren van de gedachte-inhouden in taal: het kiezen van de juiste woorden en het bouwen van zinnen • leren hun werk te verzorgen gericht op: verdeling bladspiegel en illustraties bij tekst

4.3 Schrijfvaardigheid		
4.3.4 Strategieën		
P3	P4	P5
De leerlingen bepalen hun strategie vooraf met de leerkracht:	De leerlingen bepalen hun strategie vooraf met de leerkracht en leren reflecteren over het bereikte resultaat en de ingezette strategieën	De leerlingen bepalen zelf de beste strategie en reflecteren over het bereikte resultaat en de ingezette strategieën, kennis en vaardigheden
Technisch schrijven zie P1	Technisch schrijven zie P1	Technisch schrijven zie P1
Spellen <ul style="list-style-type: none"> • controleren van hun spelling tijdens en na het schrijven • activeren van hun kennis over de spellingregels, indien nodig 	Spellen <ul style="list-style-type: none"> • controleren van hun spelling tijdens en na het schrijven • activeren van hun kennis over de spellingregels, indien nodig 	Spellen <ul style="list-style-type: none"> • controleren van hun spelling tijdens en na het schrijven • activeren van hun kennis over de spellingregels, indien nodig • het hanteren van een stappenplan voor de werkwoordspelling, indien nodig
Stellen <ul style="list-style-type: none"> • opstellen van een schrijfplan gericht op het vaststellen van het onderwerp van de tekst, het bepalen van het schrijfdoel en het inspelen op een bepaald lezerspubliek (het lezerspubliek voor een advertentie is anders dan een ontvanger van een formele brief) • verzamelen, selecteren en ordenen informatie uit allerlei bronnen zoals kranten, jeugd tijdschriften, boeken, encyclopedieën en internet • het formuleren van de gedachte-inhouden in taal: het kiezen van de juiste woorden en het bouwen van juiste zinnen • nalezen en corrigeren van een geschreven tekst. Het reflecteren en reviseren heeft betrekking op inhoud (doel, publiek, opbouw van tekst) en vorm (opbouw van zinnen, spelling) 	Stellen zie P3	Stellen <ul style="list-style-type: none"> • opstellen van een schrijfplan: <ul style="list-style-type: none"> - vaststellen van het onderwerp van de tekst, het bepalen van het schrijfdoel en het inspelen op een bepaald lezerspubliek - verzamelen, selecteren en ordenen informatie - maken van een opzet voor de inhoud van de tekst - formuleren de gedachte-inhouden in taal: het kiezen van de juiste woorden en het bouwen van de juiste zinnen en alinea's - correct schrijven volgens de regels van de spelling en interpunctie - reviseren van de tekst wat betreft inhoud en vorm - verzorgen de tekst qua vormgeving en lay-out - reflecteren op het schrijfproces en op het schrijfproduct - nalezen en corrigeren van hun teksten
N.B. <ul style="list-style-type: none"> • De leerkracht dient tijdens het stellen rekening te houden met de schrijfstijl van de leerlingen: de architecten en de beeldhouwers (de beeldhouwers beginnen met schrijven en gaan daarna hun werk 'bijschaven' en de architecten stippelen eerst een plan uit en gaan vervolgens schrijven) 	N.B. <ul style="list-style-type: none"> • De leerkracht dient tijdens het stellen rekening te houden met de schrijfstijl van de leerlingen: de architecten en de beeldhouwers (de beeldhouwers beginnen met schrijven en gaan daarna hun werk 'bijschaven' en de architecten stippelen eerst een plan uit en gaan vervolgens schrijven) 	N.B. <ul style="list-style-type: none"> • De leerkracht dient tijdens het stellen rekening te houden met de schrijfstijl van de leerlingen: de architecten en de beeldhouwers (de beeldhouwers beginnen met schrijven en gaan daarna hun werk 'bijschaven' en de architecten stippelen eerst een plan uit en gaan vervolgens schrijven)

4.4 Taalbeschouwing		
4.4.1 Taalgebruik		
Doelen		
Kleuters	P1	P2
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen duidelijke vormen van mondelinge communicatie herkennen (zingen, opdracht, gesprekje, voorlezen) • zien in dat in alledaagse communicatieve situaties de boodschap meestal preciezer kan worden gegeven door gebruik te maken van gesproken taal in plaats van lichaamstaal ('juf mag ik naar de bouwhoek' is duidelijker dan alleen wijzen) 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen in concrete taalgebruik situaties de belangrijkste componenten van het communicatieproces aanduiden. Ze gebruiken daartoe gewone spreektaal ('hij vertelt het en ik moet luisteren') • <i>reflecteren over hoe je wat kunt zeggen of schrijven om je doel te bereiken</i> • <i>reflecteren over hoe je wat tegen wie zegt (verschil u en jij); hoe je iets aan een ander schrijft</i> 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen in concrete taalgebruik situaties de belangrijkste componenten van het communicatieproces aanduiden. Ze gebruiken daartoe gewone spreektaal • <i>reflecteren over hoe je wat kunt zeggen of schrijven om je doel te bereiken</i> • <i>reflecteren over het effect van de manier waarop je iets tegen iemand zegt; waarop je iets aan een ander schrijft</i> • gaan na of in functie van de taalgebruik situatie een zin (gesproken of geschreven) te weinig, voldoende of overbodige informatie bevat
P3	P4	P5
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen in taalgebruik situaties de belangrijkste componenten van het communicatieproces aanduiden. Ze gebruiken hiervoor metatalige begrippen ("als een nieuwslezer spreekt dan krijgen veel luisteraars dezelfde boodschap") • herkennen meningen (vooral meningen die expliciet zo worden aangeduid, bijvoorbeeld met behulp van signaalwoorden als 'ik vind') • <i>reflecteren over het effect van de manier waarop je iets tegen iemand zegt</i> • <i>kunnen vooraf het doel bepalen van waaruit zij spreken</i> 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen in taalgebruik situaties de belangrijkste componenten van het communicatieproces aanduiden. Ze gebruiken hiervoor metatalige begrippen • <i>herkennen meningen in een (mondelinge) tekst</i> • <i>kunnen onderscheid tussen feiten en meningen zelf aanbrengen</i> • <i>kunnen argumenten ter ondersteuning van de eigen mening formuleren</i> 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen in taalgebruik situaties de belangrijkste componenten van het communicatieproces aanduiden. Ze gebruiken hiervoor metatalige begrippen • <i>kunnen meningen en argumentaties evalueren</i> • herkennen veel voorkomende trucs in reclame • kunnen tot een afweging van argumenten komen

4.4 Taalbeschouwing		
4.4.2 Woordleer en zinsleer		
Kleuters	Doelen	
	P1	P2
	Woordleer <u>De leerlingen:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kennen de 3 lidwoorden en kunnen deze correct voor een zelfstandig naamwoord plaatsen 	Woordleer <u>De leerlingen:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kennen de 3 lidwoorden en kunnen deze correct voor een zelfstandig naamwoord plaatsen • gaan na hoe samenstellingen worden opgebouwd • zien in dat in samenstellingen de volgorde van de grondwoorden een invloed heeft op de betekenis (stompkaars, kaarsstomp) • kennen de vorm van verkleinwoorden, enkelvoud en meervoud • kennen meervoudsvormen • zien in dat acties en gebeurtenissen kunnen worden uitgedrukt in werkwoorden • herkennen zelfstandig naamwoorden en werkwoorden
	Zinsleer <u>De leerlingen:</u> <ul style="list-style-type: none"> • weten dat een hoofdletter aan het begin van een zin staat • weten dat een leesteken een zin afsluit • kunnen benoemen wat een zin is 	Zinsleer <u>De leerlingen:</u> <ul style="list-style-type: none"> • kennen het gebruik van hoofdletters, de punt en de komma. • reflecteren bij schriftelijk taalgebruik op de betekenis van leestekens binnen een zin • doorzien dat een zin uit zinsdelen bestaat • herkennen de basis van een zin: naamwoord en werkwoord. • doorzien dat er verschillende zinnen zijn (vertellend, vragend) • kunnen een vertelzin omzetten in een vraagzin en andersom

4.4 Taalbeschouwing

4.4.2 Woordleer en zinsleer

Doelen		
P3	P4	P5
<p>Woordleer <u>De leerlingen:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • herkennen voorzetsels • herkennen tegenstelling, samenstelling, verwijfswoord • duiden in afleidingen het grondwoord, het voor- en achtervoegsel aan • reflecteren op de betekenis van het voor- of achtervoegsel • herkennen meervoudsvormen en verkleinvormen • kunnen verschillende meervoudsvormen en verkleinvormen toepassen • reflecteren op de functie van bijvoeglijke naamwoorden • herkennen zelfstandige naamwoorden en werkwoorden • zien in dat een werkwoord verschillende vormen heeft • kunnen relatie tussen woorden aangeven <ul style="list-style-type: none"> - beweging en richting (voorzetsels) - vergelijking (bv klein, kleiner, kleinst) 	<p>Woordleer <u>De leerlingen:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • herkennen voorzetsels • herkennen tegenstelling, samenstelling, verwijfswoord • gaan door reflectie na of het om een werkwoord gaat met of zonder klankverandering; sterk of zwak werkwoord • kunnen nieuwe woorden vormen door <ul style="list-style-type: none"> - naamwoorden samen te voegen - een naamwoord uit te breiden met een voor- of achtervoegsel • herkennen zelfstandige naamwoorden en werkwoorden • herkennen bijvoeglijke naamwoorden • geven aan of een werkwoord in de tegenwoordige of verleden tijd staat • kunnen van een persoonsvorm het hele werkwoord maken • kunnen de ik-, hij-, wij-vorm van een werkwoord in een schema van tegenwoordige en verleden tijd plaatsen • kunnen in eigen woorden relatie tussen woorden aangeven <ul style="list-style-type: none"> - als P3 - volgorde (eerste, tweede, derde) 	<p>Woordleer <u>De leerlingen:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • herkennen telwoorden • kunnen van een samengestelde zin twee zinnen maken • weten dat er mannelijke en vrouwelijke woorden zijn • weten dat de persoonsvorm altijd één woord is namelijk het werkwoord • kunnen bij verandering van het hulpwerkwoord de verandering in betekenis aangeven (zij gaat wandelen; zij blijft wandelen) • kunnen nieuwe woorden vormen door <ul style="list-style-type: none"> - naamwoorden samen te voegen - een naamwoord uit te breiden met een voor- of achtervoegsel • kunnen meervoudsvormen maken met 's, -iën en -ën • herkennen gewone, stoffelijke en aardrijkskundige naamwoorden • herkennen naamwoorden afgeleid van een voltooid deelwoord (het ingekorte filmpje) • kunnen persoonlijk, aanwijzend en bezittelijk voornaamwoorden juist gebruiken (zonder de termen al te kennen) • herkennen het bijvoeglijke naamwoord • geven aan of een werkwoord in de tegenwoordige of verleden tijd staat • kunnen van een persoonsvorm het infinitief maken • kunnen de ik-, hij-, wij-vorm van een werkwoord in een schema van tegenwoordige en verleden tijd plaatsen
<p>Zinsleer <u>De leerlingen:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • kennen het gebruik van vraagteken en uitroepeten. • hebben inzicht in de opbouw van een zin bestaande uit een zinskern, zinsdelen en/of woordgroepen • kunnen experimenteren met enkelvoudige zinnen en gaan na wat kan en niet kan door: de zin aan te vullen met zinsdelen; de zin korter te maken door zinsdelen weg te laten; zinsdelen te verplaatsen • herkennen vragende, vertellende zinnen • kunnen zeggen of de zin in tegenwoordige of verleden tijd staat • ontdekken het verband tussen het onderwerp en de persoonsvorm 	<p>Zinsleer <u>De leerlingen:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • kennen het gebruik van dubbele punt en aanhalingstekens • kunnen zinsdelen onderscheiden • herkennen vragende, vertellende, bevelende en uitroepende zinnen • kunnen een vertelzin omzetten in een bevelzin en andersom • kunnen het onderwerp aanduiden • kunnen relatie duiden tussen onderwerp en de grammaticale vorm (1^e, 2^e, 3^e persoon) • kunnen de persoonsvorm aanduiden 	<p>Zinsleer <u>De leerlingen:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • kennen het gebruik van puntkomma, apostrof en haakjes () • kunnen zinsdelen onderscheiden • stellen vast dat in bevelzinnen geen onderwerp staat (pak de bal) • herkennen de directe en indirecte rede • herkennen het werkwoordelijk gezegde • kunnen zinnen verbinden met een voegwoord • kunnen de bepaling van plaats en tijd aanduiden • zien in dat het (grammaticaal) onderwerp het zinsdeel is waarvan iets wordt meegedeeld en dat in persoon en getal met de persoonsvorm overeenstemt

4.4 Taalbeschouwing

4.4.3 Woordenschat

Doelen		
Kleuters	P1	P2
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ervaren dat kleine verschillen in de uitspraak, intonatie van woorden tot betekenisverschil leiden (pit, pet) • ervaren dat er voor sommige objecten, handelingen meer dan één woord bestaat (de regen, de plensbui) • reflecteren op woordbetekenissen van samengestelde woorden (kastdeur) <p>• ervaren dat er woorden zijn die op zichzelf betekenis hebben (de lamp) en dat er woorden zijn die slechts in relatie met andere woorden betekenis hebben (kleinste)</p> <p>• ervaren dat sommige woorden verwijzen naar meer dan één object of handeling (licht)</p> <p>• <i>kunnen metatalige begrippen gebruiken (zie Begrippenlijst)</i></p> <p>• <i>ontwikkelen hun woordenschat passend bij hun leeftijd (5.000 woorden)</i></p>	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • reflecteren op woordbetekenissen • passen strategieën toe voor het afleiden van woorden • kunnen nieuwe woordbetekenissen uit verhalen afleiden • kunnen betekenisrelaties die woorden kunnen hebben, zoals tegenstelling (groot klein), synoniem (lastig, netelig), serie (groot, groter, grootst...) juist toepassen • <i>interpreteren eenvoudig figuurlijk taalgebruik (grapjes)</i> • kunnen de gevoelswaarde interpreteren van woorden en beseffen dat niet elk woord in gelijk welke context kan gebruikt worden (echt vet!) • <i>gebruiken metatalige begrippen (zie Begrippenlijst)</i> • <i>ontwikkelen hun woordenschat passend bij hun leeftijd (6.000 woorden)</i> 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • passen strategieën toe voor het afleiden van woorden • kunnen betekenisrelaties die woorden kunnen hebben, zoals tegenstelling (groot klein), synoniemen (lastig, netelig), seriëren (groot, groter, grootst...) en verzamelwoorden (bestek, zoogdieren) juist toepassen • kunnen reflecteren over de gevoelswaarde; welk woord past het best in welke situatie • <i>gebruiken metatalige begrippen (zie Begrippenlijst)</i> • <i>ontwikkelen hun woordenschat passend bij hun leeftijd (7.000 woorden)</i>
P3	P4	P5
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen strategieën toepassen voor het afleiden van de betekenis van woorden uit de tekst • weten dat woorden onderschikkende en bovenschikkende (verzamel woorden) betekenisrelaties kunnen hebben (lepel, vork – bestek) • <i>kunnen figuurlijk taalgebruik interpreteren</i> • kunnen een naslagwerken (woordenboek, computer/zoekmachine hanteren) • <i>reflecteren over het feit dat woorden een gevoelswaarde hebben</i> • <i>breiden de bestaande woordenschat uit met nieuwe woordenschat</i> • <i>ontwikkelen hun woordenschat passend bij hun leeftijd (8.750 woorden)</i> 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen strategieën toepassen voor het afleiden van de betekenis van woorden uit de tekst • <i>kunnen figuurlijk taalgebruik interpreteren</i> • <i>breiden de bestaande woordenschat uit met nieuwe woordenschat</i> • <i>ontwikkelen hun woordenschat passend bij hun leeftijd (10.500 woorden)</i> 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen strategieën toepassen voor het afleiden van de betekenis van woorden uit de tekst • <i>kunnen figuurlijk taalgebruik interpreteren</i> • <i>breiden de bestaande woordenschat uit met nieuwe woordenschat</i> • <i>ontwikkelen hun woordenschat passend bij hun leeftijd (12.500 woorden)</i>

4.4 Taalbeschouwing		
4.4.4 Strategieën		
Kleuters	P1	P2
De leerlingen kunnen onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën inzetten:	De leerlingen zetten onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën in en bespreken die achteraf met de leerkracht:	De leerlingen zetten onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën in en bespreken die achteraf met de leerkracht:
Algemeen	Algemeen	Algemeen
Taalgebruik <ul style="list-style-type: none"> reflecteren op de geschreven taaluitingen van henzelf en uit hun omgeving voor tijdens en na het lezen en schrijven reflecteren op patronen en rollen (processen) in gesprekken: communicatieve houding, onderwerp van gesprek, manier van praten, beurtwisseling en rolverdeling (zelf een beurt nemen, in de rede vallen, een vraag stellen, duidelijk praten, vragen om uitleg, zelf kiezen waarover je praat) 	Taalgebruik <ul style="list-style-type: none"> reflecteren op de geschreven en gesproken taaluitingen van henzelf en uit hun taalomgeving plannen, sturen, bewaken en controleren van eigen lees- of schrijfgedrag reflecteren op patronen en rollen (processen) in gesprekken: communicatieve houding, onderwerp van gesprek, manier van praten, beurtwisseling en rolverdeling (zelf een beurt nemen, in de rede vallen, een vraag stellen, duidelijk praten, vragen om uitleg, zelf kiezen waarover je praat) passen eigen taalgebruik aan de context en reflecteren op deze keuzes 	Taalgebruik <ul style="list-style-type: none"> reflecteren op de geschreven taaluitingen van henzelf en uit hun taalomgeving plannen, sturen, bewaken en controleren van eigen lees- of schrijfgedrag reflecteren op uitgevoerde lees en schrijfstrategieën en hun resultaten reflecteren op patronen en rollen (processen) in gesprekken: communicatieve houding, onderwerp van gesprek, manier van praten, beurtwisseling en rolverdeling (zelf een beurt nemen, in de rede vallen, een vraag stellen, duidelijk praten, vragen om uitleg, zelf kiezen waarover je praat) passen eigen taalgebruik aan de context aan
Woord en zinsleer	Woord en zinsleer	Woord en zinsleer
Woordenschat <ul style="list-style-type: none"> reflecteren op verschillen in uitspraak van woorden welke leiden tot betekenisverschillen vragen naar de betekenis van een onbekend woord 	Woordenschat <ul style="list-style-type: none"> vragen naar de betekenis van een onbekend woord doen voorspellingen betreffende de betekenis van een woord maken de betekenis van een woord op uit de context maken de betekenis van een woord op de een woord in stukken te analyseren maken de betekenis van een woord op door te associëren op basis van reeds bekende woorden of delen van het woord 	Woordenschat zie P1

4.4 Taalbeschouwing

4.4.4 Strategieën

P3	P4	P5
De leerlingen bepalen hun strategie vooraf met de leerkracht:	De leerlingen bepalen hun strategie vooraf met de leerkracht en leren reflecteren over het bereikte resultaat en de ingezette strategieën	De leerlingen bepalen zelf de beste strategie en reflecteren over het bereikte resultaat en de ingezette strategieën, kennis en vaardigheden
Algemeen <ul style="list-style-type: none"> reflecteren op hun niveau op de door hen gebruikte luister-, spreek-, lees- en schrijfstrategieën, en zetten daarbij de aangeboden attitudes, kennis en vaardigheden in 	Algemeen zie P3	Algemeen zie P3
Taalgebruik <ul style="list-style-type: none"> zijn zich ervan bewust hoe je gesprekken voert (taalgebruiksbewustzijn) passen eigen taalgebruik aan de context aan 	Taalgebruik <ul style="list-style-type: none"> zijn zich ervan bewust hoe je gesprekken voert en naar taaluitingen luistert passen eigen taalgebruik aan de context aan 	Taalgebruik zie P4 <ul style="list-style-type: none"> maken onderscheid tussen formeel en informeel geschreven taalgebruik
Woordleer en zinsleer <ul style="list-style-type: none"> reflecteren op het toepassen van correct taalgebruik qua woordvorming en zinsbouw maken de afgrenzing van een zin en zinsdelen door eenvoudige interpunctie te gebruiken (hoofdletters, punt, vraagteken, uitroepetekens) 	Woordleer en zinsleer <ul style="list-style-type: none"> reflecteren op het toepassen van correct taalgebruik qua woordvorming en zinsbouw maken de afgrenzing van een zin en zinsdelen door interpunctie te gebruiken kunnen de analogieregel toepassen (hij zoekt, hij vindt) kunnen de vervangingsproef toe passen (Sanne en Linde komen met de tram vandaag; Sanne en Linde komen op de fiets morgen) kunnen de tijdsproef toepassen (Sanne en Linde komen met de tram; Sanne en Linde kwamen met de tram) kunnen de verplaatsingsproef toe passen (Linde en Sanne kwamen elke keer met de tram; Elke keer kwamen Sanne en Linde met de tram) 	Woord- en zinsleer zie P4 <ul style="list-style-type: none"> kunnen de vraagproef toepassen (Komen Sanne en Linde met de tram vandaag?) kunnen de weglaatproef toe passen om tot de oorspronkelijke betekenis van de zin te komen kunnen de uitbreidingsproef toepassen om tot gezegde en restdelen te komen interpreteren en toepassen van de verbuiging van naamwoorden en de vervoeging van werkwoorden kunnen de verplaatsingsproef toe passen. Zij kunnen hiermee de zinsdelen aanwijzen
Woordenschat <ul style="list-style-type: none"> doen voorspellingen betreffende de betekenis van een woord maken de betekenis van een woord op uit de context maken de betekenis van een woord op door een woord in stukken te analyseren maken de betekenis van een woord op door te associëren op basis van reeds bekende woorden of delen van het woord vragen naar de betekenis van een onbekend woord zoeken onbekende woorden op 	Woordenschat zie P3 <ul style="list-style-type: none"> hanteren strategieën voor het onthouden van woorden (woordweb, kenmerkenmatrix...) 	Woordenschat zie P4

4.5 Interculturele gerichtheid		
4.5.1 Interculturele gerichtheid		
Kleuters	P1	P2
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vertellen over de taal die ze met kinderen en volwassen in hun onmiddellijke omgeving spreken en met de kinderen van hun klas • staan stil bij hun namen en woorden en hoe je die in verschillende talen uitspreekt. Bijvoorbeeld het verschil tussen bepaalde woorden in Nederland en Vlaanderen. <p>• ervaren dat er mensen zijn die andere talen dan het Nederlands spreken en dat deze communicatie ook heel goed kan lopen</p> <p>• ervaren dat er verschillen en overeenkomsten zijn tussen het leren van een moedertaal en een tweede taal</p> <p>• ontdekken de relatie tussen dezelfde achternamen en familiebanden</p> <p>• waarderen verschillende cultuuruitingen (literatuur, drama, liedjes, media) van verschillende culturen</p> <p>• beleven plezier aan de kennismaking met andere talen.</p>	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vertellen over de taal die ze in hun onmiddellijke omgeving spreken, met de andere kinderen van hun sectie <p>• ontdekken in concrete taalgebruikssituaties dat er verschillen zijn tussen verschillende varianten van het Nederlands</p> <p>• zien in dat er verschillen en overeenkomsten zijn tussen het Nederlands en andere talen</p> <p>• ontdekken verschillen in het schrift binnen andere culturen (Grieks, Russisch, Arabisch)</p> <p>• ervaren dat taalgebruik afhangt van leeftijd, cultuur en traditie (ouderen- versus jongerentaal)</p> <p>• waarderen verschillende cultuuruitingen (literatuur, drama, liedjes, media) van verschillende culturen</p>	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vertellen over de taal die ze in hun onmiddellijke omgeving spreken, met andere kinderen buiten de school • zien in dat je in verschillende talen hetzelfde kunt uitdrukken met andere woorden <p>• zien in dat er verschillen en overeenkomsten zijn tussen het Nederlands en andere talen</p> <p>• herkennen verschillende taalvariëteiten (Nederlands in Nederland en Vlaanderen) en associëren ze met hun eigen taalgebruik (rennen/lopen, bank/zetel)</p> <p>• kunnen (op hun niveau) streektaalvormen omzetten in Standaardnederlands</p> <p>• waarderen verschillende cultuuruitingen (literatuur, drama, liedjes, media) van verschillende culturen</p>
P3	P4	P5
<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vertellen over de taal die ze in hun onmiddellijke omgeving spreken, met andere kinderen buiten de school • zien in dat het Nederlands een aantal woorden kent die aan een andere taal zijn ontleend • kunnen op hun niveau vreemde woorden herkennen, omschrijven en uitleggen • waarderen verschillende cultuuruitingen (literatuur, drama, liedjes, media) van verschillende culturen 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vertellen over de taal die ze in hun onmiddellijke omgeving spreken, met bekende en onbekende volwassenen • kunnen de verwantschap tussen Nederlands en andere talen vaststellen, bv. Engels, Duits • ervaren dat er verschillen en overeenkomsten zijn tussen het leren van een moedertaal en een andere taal • ontdekken gemeenschappelijkheden en verschillen tussen talen (vreemde talen, thuistaal, ...) • maken kennis met de taalsituatie in België en Nederland • kunnen frequent gebruikte Franse en Engelse woorden omzetten in Standaardnederlands • staan positief tegenover andere talen • waarderen verschillende cultuuruitingen (literatuur, drama, liedjes, media) van verschillende culturen • ervaren dat er vooroordelen en clichés i.v.m. andere talen en culturen bestaan 	<p>De leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vertellen over de taal die ze in hun onmiddellijke omgeving spreken, met onbekende volwassenen • weten waar in de wereld Nederlands wordt gesproken <p>• beleven plezier aan de kennismaking met andere talen</p> <p>• verwerven (inter)culturele competenties</p> <p>• staan open om andere talen te leren</p> <p>• werken onbewust aan het verwerven van een meertalige competentie</p> <p>• worden zich bewust van de gelijkwaardigheid van talen</p> <p>• waarderen verschillende cultuuruitingen (literatuur, drama, liedjes, media) van verschillende culturen</p> <p>• ervaren dat er vooroordelen en clichés i.v.m. andere talen en culturen bestaan</p>

4.5 Interculturele gerichtheid		
4.5.2 Strategieën		
Kleuters	P1	P2
De leerlingen kunnen onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën inzetten:	De leerlingen zetten onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën in en bespreken die achteraf met de leerkracht:	De leerlingen zetten onder aansturing van de leerkracht de volgende strategieën in en bespreken die achteraf met de leerkracht:
<ul style="list-style-type: none"> • reflecteren op gesproken taaluitingen van zichzelf en van andere kinderen uit hun onmiddellijke omgeving • reflecteren op verschillen tussen Nederlands en de tweede taal • reflecteren op de eigenheid van de eigen cultuur en die van anderen 	<ul style="list-style-type: none"> • reflecteren op mondelinge en schriftelijke taaluitingen van kinderen en volwassenen uit hun eigen omgeving • reflecteren op de verschillen in uitspraak van het Nederlands • reflecteren op verschillende taalvariëteiten van het Nederlands (standaardtaal, dialect) • reflecteren op verschillen in uitspraak van woorden, namen, ... • reflecteren op de eigenheid van de eigen cultuur en die van anderen • reflecteren op taalgebruik en de invloed van allerlei factoren (cultuur, leeftijd, traditie) 	<ul style="list-style-type: none"> • reflecteren op het gebruik van de standaardtaal (Nederlands en vreemde talen) in formele en informele taalgebruikssituaties • passen eigen taalgebruik aan de situatie aan en reflecteren op de gemaakte keuze • reflecteren op verschillen tussen Nederlands en vreemde talen • reflecteren op taalgebruik en de invloed van allerlei factoren (cultuur, leeftijd, traditie)
P3	P4	P5
De leerlingen bepalen hun strategie vooraf met de leerkracht:	De leerlingen bepalen hun strategie vooraf met de leerkracht en leren reflecteren over het bereikte resultaat en de ingezette strategieën	De leerlingen bepalen zelf de beste strategie en reflecteren over het bereikte resultaat en de ingezette strategieën, kennis en vaardigheden
<ul style="list-style-type: none"> • <i>reflecteren op de samenhang tussen talen en culturen (waardepatronen, tijdsbeleving, sociale structuren, onderwijs, aspecten van het dagelijkse leven, kunst, ...)</i> • reflecteren op taalgebruik en de invloed van allerlei factoren (cultuur, leeftijd, traditie) 	<ul style="list-style-type: none"> • ontdekken afleidingen uit andere talen (Mutter, mère, moeder) • reflecteren op taalgebruik en de invloed van allerlei factoren (cultuur, leeftijd, traditie) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>reflecteren op verschillen in patronen en rollen bij gespreksvoering in verschillende culturen en op "verrassende" reacties</i> • <i>onderzoeken vooroordelen en clichés m.b.t. andere culturen</i> • reflecteren op taalgebruik en de invloed van allerlei factoren (cultuur, leeftijd, traditie)

4.6 Begrippenlijst	
kl	voor, achter, boven, onder, beneden, links, rechts, begin, midden, eind letter, woord, verhaal, plaatjes, schrijver, tekenaar lezen, schrijven, alfabet moedertaal, tweede taal, praten, luisteren nu, later, morgen, volgende week, eerst, daarna
1	bladzijde, titel, zin, regel, hoofdletter punt, komma, uitroepetekens, vraagtekens luisteraar, spreker, lezer
2	tekst, hoofdstuk, kopjes, spatie meervoud, enkelvoud, zinsdeel, voorvoegsel, achtervoegsel, werkwoord
3	lettergreep, lettertype, alinea, klinker, medeklinker dubbele punt, aanhalingstekens voorzetsel, zelfstandig naamwoord, verkleinwoord, lidwoord, bijvoeglijk naamwoord auteur, illustrator, boodschap
4	paragraaf trema, accenten, afkorting tegenwoordige tijd, verleden tijd, toekomstige tijd, hele werkwoord (infinitief), sterk en zwak werkwoord, voltooid deelwoord, stam, uitgang gezegde, persoonsvorm, onderwerp, eigennaam, zinsbouw standpunt, argument, feit, mening, gesprek, discussie, betekenis, symbool, letterlijk, figuurlijk, uitdrukking, spreekwoord, gezegde dialogoog, monoloog
5	dubbele punt, puntkomma, apostrof, haakjes woordvorm, zinsdeel, woorddeel, samengesteld/samenstelling, mannelijk, vrouwelijk, onzijdig, persoon (1e, 2e, 3e) getal, genus tekstsoort, fictie, non fictie, synoniem, context, letterlijk en figuurlijk taalgebruik, homoniem vreemde taal, standaardtaal, dialect, meertalig, formeel en informeel taalgebruik, spreekpauze, intonatie, klemtoon, articulatie, uitspraak

4.7 Tekstkenmerken algemeen		
Kleuters	P1	P2
<p>SOORT</p> <ul style="list-style-type: none"> • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - pictogrammen, opschriften, labels - teksten in tijdschriften, berichten met eigen nieuws voor op het nieuwsprikbord, informatief boekje, <i>informatieposter</i>, <i>folders</i>, <i>kranten</i>, <i>schoolkrant</i>; brieven, zelfgemaakte boeken en teksten van kinderen, recepten, korte instructies en aanwijzingen, knutselboeken met illustraties en foto's - functionele teksten: lijstjes bijvoorbeeld een boodschappenlijst voor in de winkel, bestellijst voor de bakker, uithangborden, menukaarten - naslagwerken zoals een kinderatlas en het internet - beeldmateriaal zoals (<i>bouw</i>)tekeningen, <i>schema's</i>, foto's, video's, CD-, DVD's en internet <ul style="list-style-type: none"> • VERHALENDE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - verhalende prentenboeken, voorleesboeken, boeken met rijmpjes, versjes, dichtbundels, informatieve prentenboeken - avonturenverhalen, realistische verhalen, fantasieverhalen, detectiveverhalen, griezelverhalen, dierenverhalen en sprookjes 	<p>SOORT</p> <ul style="list-style-type: none"> • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - teksten in tijdschriften, <i>folders</i>, <i>kranten</i>, <i>schoolkrant</i>, nieuwsprikbord, <i>informatieposter</i>, informatief boekje, functionele lijstjes, brieven, zelfgemaakte boeken en teksten van kinderen, recepten en knutselboeken met vaak nog illustraties en foto's - naslagwerken, zoals een woordenboek, <i>kinderatlas</i> en internet - beeldmateriaal zoals (<i>bouw</i>)tekeningen, <i>schema's</i>, foto's, video's, -DVD's en internet • VERHALENDE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - verhalende prentenboeken, voorleesboeken, boeken met rijmpjes, versjes, dichtbundels, informatieve boeken, serieboeken, stripboeken, verhalende boeken om zelf te lezen - avonturenverhalen, realistische verhalen, fantasieverhalen, detectiveverhalen, griezelverhalen, dierenverhalen en sprookjes 	<p>SOORT</p> <ul style="list-style-type: none"> • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - teksten in tijdschriften, <i>folders</i>, <i>kranten</i>, <i>schoolkrant</i>, korte verslagen over recente gebeurtenissen of uitstapjes, brieven, kaarten voor anderen, zelfgemaakte boeken en teksten van kinderen, recepten, instructies, aanwijzingen en knutselboeken - naslagwerken, zoals een woordenboek, een kinderatlas en het internet - beeldmateriaal zoals (<i>bouw</i>)tekeningen, <i>schema's</i>, foto's, video's, -DVD's en internet • VERHALENDE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - verhalende prentenboeken, voorleesboeken, boeken met rijmpjes, versjes, dichtbundels, informatieve boeken, serieboeken, stripboeken, verhalende boeken om zelf te lezen - avonturenverhalen, realistische verhalen, fantasieverhalen, hier en nu verhalen, <i>verhalen over andere culturen</i>, detectiveverhalen, griezelverhalen, dierenverhalen, sprookjes en historische verhalen
<p>INHOUD</p> <ul style="list-style-type: none"> • de onderwerpen van de teksten zijn dichtbij, ze gaan over het hier en nu, zijn contextgebonden en concreet, vooral rond concrete voorwerpen of handelingen; de afstand tussen onderwerp en luisteraar is klein • onderwerpen kunnen ook betrekking hebben op fantasie • het taalaanbod is afkomstig van de leerkracht, van klasgenoten, van mensen buiten de school en van audiovisuele informatiebronnen zoals CD, DVD 's (school)radio, tv en internet 	<p>INHOUD</p> <ul style="list-style-type: none"> • de onderwerpen van de teksten zijn dichtbij, ze gaan over het hier en nu of over nabije omgeving, nabije toekomst/verleden, zijn contextgebonden en concreet, vooral rond concrete voorwerpen of handelingen; de afstand tussen onderwerp en luisteraar is klein 	<p>INHOUD</p> <ul style="list-style-type: none"> • de onderwerpen van de teksten zijn dichtbij, ze gaan over het hier en nu of over nabije omgeving, nabije toekomst/verleden; de verschijnselen en concepten worden al wat complexer en abstracter; de afstand tussen onderwerp en luisteraar wordt groter

4.7 Tekstkenmerken algemeen		
Kleuters	P1	P2
<p>VORM <u>Mondelinge taalvaardigheid en taalbeschouwing:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • GESPREKSVORMEN <ul style="list-style-type: none"> - eenvoudige, korte monologen, spontaan - korte dialogen (met leerkracht bijvoorbeeld antwoorden op vragen, met medeleerling) - polylogen in kleine groep <i>en in grote groep</i> met leerkracht • VERHALENDE TEKSTEN: interactief voorgelezen verhalen • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - langere teksten hebben een eenvoudige structuur - ze zijn voornamelijk chronologische opgebouwd - ze bevatten herhalingen - de zinnen zijn kort en eenvoudig 	<p>VORM <u>Mondelinge taalvaardigheid en taalbeschouwing:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • GESPREKSVORMEN <ul style="list-style-type: none"> - korte monologen, spontaan - korte dialogen (met leerkracht bijvoorbeeld antwoorden op vragen, met medeleerling) - polylogen in kleine groep <i>en in grote groep</i> met leerkracht - de leerkracht stimuleert de leerlingen om met elkaar in gesprek te gaan (de leerkracht speelt de rol van begeleider) • VERHALENDE TEKSTEN: interactief voorgelezen verhalen • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - langere teksten hebben een heldere structuur - ze zijn voornamelijk chronologische opgebouwd - ze bevatten herhalingen - de zinnen zijn niet te lang, meestal enkelvoudig 	<p>VORM <u>Mondelinge taalvaardigheid en taalbeschouwing:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • GESPREKSVORMEN <ul style="list-style-type: none"> - korte monologen, spontaan en incidenteel in opdracht - dialogen met medeleerling, met behulp van de leerkracht - groepsgesprekken met gespreksregels, onder begeleiding van de leerkracht - de leerkracht stimuleert de leerlingen om met elkaar in gesprek te gaan (de leerkracht speelt de rol van begeleider) • VERHALENDE TEKSTEN: (interactief) voorgelezen verhalen, ook uit andere culturen • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - langere teksten met zowel eenvoudige als complexe structuren (chronologische structuur en vraag- antwoordstructuur) - de zinnen zijn niet te lang, meestal enkelvoudig
<p><u>Leesvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • de teksten bevatten veel visuele ondersteuning en ze hebben een heldere structuur • alle teksten hebben/krijgen veel visuele en auditieve ondersteuning • de langere teksten hebben een eenvoudige structuur; ze zijn voornamelijk chronologisch opgebouwd en bevatten herhalingen • zinnen zijn kort en eenvoudig 	<p><u>Leesvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • de teksten bevatten de nodige visuele ondersteuning, ze hebben een heldere structuur • alle teksten hebben/krijgen visuele en auditieve ondersteuning • de langere teksten hebben een eenvoudige structuur; ze zijn voornamelijk chronologisch opgebouwd en bevatten herhalingen • zinnen zijn kort, eenvoudig en meestal enkelvoudig 	<p><u>Leesvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • de teksten bevatten de nodige visuele ondersteuning, ze hebben een heldere structuur • de langere teksten hebben zowel eenvoudige als complexe structuren • zinnen zijn niet te lang, eenvoudig (grammaticaal niet complex), meestal enkelvoudig
<p><u>Schrijfvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • tekeningen • een enkel woord of meerdere woorden 	<p><u>Schrijfvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • geschreven en getypte, korte zinnen: meestal enkelvoudig, de zinnen zijn grammaticaal eenvoudig en kunnen spelfouten en grammaticale fouten bevatten 	<p><u>Schrijfvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • geschreven en getypte, korte zinnen • korte teksten met eenvoudige tekststructuren

4.7 Tekstkenmerken algemeen

P3	P4	P5
<p>SOORT</p> <ul style="list-style-type: none"> • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - informatieve en instructieve teksten uit de lees- en taalmethodede, <i>uit methodes voor de zaakvakken</i>, uit de rekenmethode, enz. - teksten uit schrijfpoddrachten: advertentie, brief, dagboek, gebruiksaanwijzing, gedicht, informatieve tekst, ingezonden brief, interview, lied, lijst (boodschappen), recept, titels en kopje bij een tekst uitnodiging, vergelijking van twee mensen, diersoorten, boeken, verhaal en verslag van een gebeurtenis - naslagwerken, waaronder in ieder geval een woordenboek, <i>encyclopedie</i> en internet - briefjes, recepten, boodschappenbriefjes, leesboeken, <i>telegram</i>, enz. <ul style="list-style-type: none"> • VERHALENDE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - prentenboeken, dichtbundels - avonturenverhalen, realistische verhalen, fantasieverhalen, detectiveverhalen, griezelverhalen, dierenverhalen, hier- en nu verhalen, historische verhalen, sprookjes humoristische verhalen, <i>verhalen over andere culturen</i> 	<p>SOORT</p> <ul style="list-style-type: none"> • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - informatieve en instructieve teksten uit de lees- en taalmethodede, <i>uit methodes voor de zaakvakken</i>, uit de rekenmethode, enz. - teksten uit schrijfpoddrachten: advertentie, brief, dagboek, gebruiksaanwijzing, gedicht, informatieve tekst, ingezonden brief, interview, klachtenbrief, krant of krantenartikel, lied, lijst (boodschappen), recept, samenvatting, titels en kopje bij een tekst, uitnodiging, vergelijking van twee mensen, diersoorten, boeken, verhaal en verslag van een gebeurtenis of boek, observatie diergedrag of proefjes, speurtocht en routebeschrijving - informatieve en instructieve (en betogende) teksten in boeken, tijdschriften <i>kranten</i>, <i>folders</i> en op internet - informatieve boeken, serieboeken, stripboeken, verhalende boeken om zelf te lezen passend bij deze leeftijd - naslagwerken, waaronder in ieder geval een woordenboek, <i>encyclopedie</i> en internet <ul style="list-style-type: none"> • VERHALENDE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - prentenboeken, dichtbundels - avonturenverhalen, realistische verhalen, fantasieverhalen, detectiveverhalen, griezelverhalen, dierenverhalen, hier- en nu verhalen, historische verhalen, sprookjes, humoristische verhalen, oorlogsverhalen, science fiction en <i>verhalen over andere culturen</i> 	<p>SOORT</p> <ul style="list-style-type: none"> • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - informatieve teksten in tijdschriften en kranten informatieve boeken en naslagwerken zoals woordenboeken, <i>encyclopedieën</i>, <i>reisgidsen</i>, <i>atlassen</i> en internet - teksten uit schrijfpoddrachten: advertentie, schrijven van een natuurkundig of biologisch verschijnsel, brief, dagboek, gebruiksaanwijzing, gedicht, hoorspel, informatieve tekst, formulieren, werkstukken <i>bij andere vakken</i>, ingezonden brief, interview, klachtenbrief, krant of krantenartikel, lied, lijst (boodschappen), recept, samenvatting, titels en kopje bij een tekst, uitnodiging, toespraak, toneelstuk, vergelijking van twee mensen, diersoorten, boeken, verhaal en verslag van een gebeurtenis of boek, verzoek om informatie, observatie diergedrag of proefjes, speurtocht en routebeschrijving, recensie over een tv-programma, een leus op een spandoek en reclame - informatieve teksten, instructieve teksten, recepten, gebruiksaanwijzingen betogende teksten in boeken, tijdschriften, folders en op internet en schoolmethodes <ul style="list-style-type: none"> • VERHALENDE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - prentenboeken, dichtbundels - avonturenverhalen, realistische verhalen, fantasieverhalen, detective verhalen, griezelverhalen, dierenverhalen, hier- en nu verhalen, historische verhalen, sprookjes, humoristische verhalen, <i>verhalen over andere culturen</i>, science fiction (alles passend bij de leeftijd)
<p>INHOUD</p> <ul style="list-style-type: none"> • de onderwerpen van de teksten worden iets minder contextgebonden; ze hebben soms ook betrekking op verleden en toekomst en op de omgeving die iets minder nabij is; er komen soms abstractere onderwerpen voor 	<p>INHOUD</p> <ul style="list-style-type: none"> • de onderwerpen van de teksten worden minder contextgebonden; ze hebben ook betrekking op verleden en toekomst en op de omgeving die minder nabij is; er komen regelmatig abstracte onderwerpen voor 	<p>INHOUD</p> <ul style="list-style-type: none"> • onderwerpen van de teksten zijn niet altijd contextgebonden onderwerpen hebben ook betrekking op zaken die verder van de omgeving staat en die in het verleden toekomst die minder nabij is; het gaat ook om abstracte onderwerpen

4.7 Tekstkenmerken algemeen

P3	P4	P5
<p>VORM <u>Mondelinge taalvaardigheid en taalbeschouwing:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • GESPREKSVORMEN <ul style="list-style-type: none"> - iets langere monologen, ook in opdracht van de leerkracht - langere dialogen, in interactie met medeleerlingen - groepsgesprekken met gespreksregels - de leerkracht stimuleert de leerlingen om met elkaar in gesprek te gaan (de leerkracht speelt de rol van begeleider) • VERHALENDE TEKSTEN: (interactief) voorgelezen verhalen, ook uit andere culturen • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - zowel eenvoudige als complexe structuren (vergelijkingen tegenstellingen en voorbeelden) - de zinnen zijn langer, samengestelde zinnen komen ook voor <p><u>Leesvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • de teksten bevatten regelmatig visuele ondersteuning, ze hebben een heldere structuur • teksten worden wat langer • zinnen zijn wat langer; samengestelde en grammaticaal complexere zinnen komen regelmatig voor • vergelijkings-, tegenstellings- en/of voorbeeldstructuren en/of middel-doel- en oorzaak- gevolgrelaties <p><u>Schrijfvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • korte teksten met eenvoudige tekststructuren • korte, vaak enkelvoudige zinnen 	<p>VORM <u>Mondelinge taalvaardigheid en taalbeschouwing:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • GESPREKSVORMEN <ul style="list-style-type: none"> - langere monologen, ook in opdracht van de leerkracht - langere dialogen, in interactie met medeleerlingen - groepsgesprekken met gespreksregels - de leerkracht stimuleert de leerlingen om met elkaar in gesprek te gaan (de leerkracht speelt de rol van begeleider) • VERHALENDE TEKSTEN: (interactief) voorgelezen verhalen, ook uit andere culturen • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - zowel eenvoudige als complexe structuren (vergelijkingen tegenstellingen en voorbeelden) - de zinnen zijn langer, eventueel samengesteld <p><u>Leesvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • de teksten bevatten soms visuele ondersteuning, ze krijgen een iets minder eenvoudige structuur • teksten worden wat langer • zinnen zijn langer; samengestelde en grammaticaal complexere zinnen komen ook voor • vergelijkings-, tegenstellings- en/of voorbeeldstructuren en/of middel-doel- en oorzaak- gevolgrelaties • structuren: chronologische structuur, vraag- antwoordstructuur, vergelijkingsstructuur, tegenstellingsstructuur en voorbeeldstructuur <p><u>Schrijfvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • de teksten worden wat langer en krijgen meer diverse inhoudselementen en meerdere (complexere) tekststructuren • zinnen worden langer, naast enkelvoudige ook samengestelde zinnen, grammaticaal complexer; bevatten minder spelfouten en grammaticale fouten 	<p>VORM <u>Mondelinge taalvaardigheid en taalbeschouwing:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • GESPREKSVORMEN <ul style="list-style-type: none"> - complexere monologen, ook in opdracht - langere dialogen, in interactie met medeleerlingen - polylogen met medeleerlingen, met inachtneming van de gespreksregels (groepsgesprek, discussie, ...) - de leerkracht stimuleert de leerlingen om met elkaar in gesprek te gaan (de leerkracht speelt de rol van begeleider) • VERHALENDE TEKSTEN bestemd voor hun leeftijdsgroep • INFORMATIEVE TEKSTEN <ul style="list-style-type: none"> - complexere structuren (redengevende, voorwaardelijke structuur) - er is een duidelijk gebruik van verwijfs-, verbindings- en signaalwoorden, en voldoende herhaling - de mogelijke relaties zijn oorzaak- gevolg, middel- doel, probleemoplossing - zinslengte doet er niet toe, samengestelde zinnen komen vaak voor <p><u>Leesvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • oorzaak-gevolgrelaties, middel-doelrelaties en probleemoplossing • zinnen zijn langer; samengestelde en grammaticaal complexere zinnen komen vaak voor • structuren: redengevende structuur en voorwaardelijke structuur <p><u>Schrijfvaardigheid:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • langere teksten met diverse inhoudselementen en meerdere (complexere) tekststructuren • zinnen zijn langer, naast enkelvoudige ook samengestelde zinnen, grammaticaal complexer; bevatten minder spelfouten en grammaticale fouten

4.8 Tekstkenmerken interculturele gerichtheid		
kleuters	P1	P2
<p>SOORT</p> <ul style="list-style-type: none"> • ritmische of melodische versjes in verschillende talen, door de leerkracht aangebracht: <ul style="list-style-type: none"> - kleuterversjes - vingerversjes - aftelrijmpjes • rijmpjes en versjes, liedjes en spelletjes • verhalen van de leerkracht, ouders en grootouders over vroeger (aan de hand van voorwerpen) • <i>verschillen in namen en hoe die in verschillende talen verschillend worden uitgesproken</i> • woordenschat behorend bij typisch Nederlandse en Vlaamse cultuuruitingen (Sinterklaas) • prentenboeken van Nederlandse en Vlaamse auteurs en illustratoren (o.a. Dick Bruna, Max Velthuis) • verhalen van de volgende genres: avonturenverhalen, realistische verhalen, detectiveverhalen, griezelverhalen, dierenverhalen en sprookjes • poëzie van Nederlandstalige auteurs o.a. Annie M.G. Schmidt • Nederlandstalige theatervoorstellingen en films op eigen niveau • kwaliteitsvolle tv-programma's voor kinderen op Nederlandse en Vlaamse zenders o.a. Sesamstraat 	<p>SOORT</p> <ul style="list-style-type: none"> • verhalen van kinderen bij leefgewoonten uit hun eigen cultuur (bv. eetcultuur, feestdagen, verjaardagen) • prentenboeken in andere talen • prenten- en verhalenboeken over vroeger • liedjes bij verjaardagen, feestdagen, ... • <i>verhalen van kinderen bij oude voorwerpen en monumenten</i> • woordenschat behorend bij typisch Nederlandse en Vlaamse cultuuruitingen (de Elfstedentocht) • prentenboeken van Nederlandse en Vlaamse auteurs en illustratoren (o.a. Carl Cneut, Thé Tjong-King) • verhalen van de volgende genres: avonturenverhalen, realistische verhalen, detectiveverhalen, griezelverhalen, dierenverhalen en sprookjes • poëzie van Nederlandstalige auteurs o.a. Joke van Leeuwen • Nederlandstalige <i>theatervoorstellingen</i> en films op eigen niveau (gebaseerd op jeugdliteratuur o.a. <i>Pippi Langkous</i>) 	<p>SOORT</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>spelletjes in verschillende talen</i> • verhalen over leefgewoonten in andere culturen, door leeftijdsgenoten • <i>verhalen bij voorwerpen en monumenten, gebruiken en gebeurtenissen van vroeger, door volwassenen uit hun niet-onmiddellijke omgeving bv. landbouwers</i> • prentenboeken van Nederlandse en Vlaamse auteurs en illustratoren (o.a. Gerda Dendooven, Klaas Verplancke) • verhalen van de volgende genres: avonturenverhalen, realistische verhalen, detectiveverhalen, griezelverhalen, dierenverhalen en sprookjes (o.a. Toon Telleghen, Brigitte Minne) • poëzie van Nederlandstalige auteurs (o.a. Hans en Monique Hagen) • Nederlandstalige <i>theatervoorstellingen</i> en films op eigen niveau
<p>INHOUD</p> <ul style="list-style-type: none"> • begrippen: (klinkt of ziet eruit) hetzelfde/ verschillend 	<p>INHOUD</p> <ul style="list-style-type: none"> • begrippen: letter, klank, vreemde taal 	<p>INHOUD</p> <ul style="list-style-type: none"> • begrippen: namen van Europese en wereldtalen, standaardtaal, dialect, streektaal, uitspraak, betekenis, letterlijk/figuurlijk, ...

4.8 Tekstkenmerken Interculturele gerichtheid

P3	P4	P5
<p><u>SOORT</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • benamingen van voorwerpen, gebeurtenissen, ... uit de leefwereld van kinderen in het Nederlands en in andere talen (bv. nummers, kleuren, huisdieren, data, het weer, vakantie, ...) • jeugdliteratuur: historische verhalen, verhalen uit andere culturen • spreekwoorden en gezegden • omgangsvormen vroeger en nu • verhalen van kinderen bij voorwerpen en monumenten aan de hand van gerichte vragen • verhalen: alle genres, ook historische verhalen en verhalen over andere culturen, o.a. Guus Kuijer, Ed Franck • poëzie van Nederlandstalige auteurs, o.a. Edward van de Vendel • Nederlandstalige theatervoorstellingen en films op eigen niveau 	<p><u>SOORT</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • liedjes uit andere culturen en in andere talen • kerstliederen in verschillende talen • uitdrukkingen in verschillende talen bv. kerst- en nieuwjaarswensen, verjaardagswensen (nazeggen en verschillen en overeenkomsten benoemen) • verhalen bij voorwerpen, gebruiken, gebeurtenissen van vroeger bv. van museummedewerkers • verhalen: alle genres, ook historische verhalen en verhalen over andere culturen, o.a. Roger H. Schoemans • poëzie van Nederlandstalige auteurs, o.a. Willem Wilmink • Nederlandstalige theatervoorstellingen en films op eigen niveau 	<p><u>SOORT</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • eenvoudige leesboeken in andere talen • anderstalige beelden (CD-rom, internet, video) • verhalen bij voorwerpen en monumenten aan de hand van zelfstandig brononderzoek • verhalen bij voorwerpen, gebruiken en gebeurtenissen van vroeger bv. van archivaris, archeoloog • verhalen: alle genres, ook historische verhalen en verhalen over andere culturen, o.a. Jan Terlouw, Thea Beckman • poëzie in het Nederlands, van o.a. Shel Silverstein • theatervoorstellingen en films op eigen niveau, bv. gebaseerd op jeugdliteratuur bv. Kruistocht in spijkerbroek, Oorlogswinter • stripverhalen van Nederlandse en Vlaamse auteurs, o.a. Suske en Wiske, Jommeke • liedjes van Nederlandse en Vlaamse chansonniers, o.a. Herman van Veen • jeugdjournaals van Nederlandse en Vlaamse tv-zenders, o.a. Karrewiet
<p><u>INHOUD</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • begrippen: samenstelling, cultuur, gevoelswaarde 	<p><u>INHOUD</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • begrippen: namen van belangrijke talen in de wereld 	<p><u>INHOUD</u></p>

5. Evaluatie

5.1 Evaluatie-indicatoren voor het L1-P5 in de Europese scholen

Het hogere niveau omvat altijd de competenties die in de lagere niveaus worden beschreven

NIVEAU	+	++	+++	++++	+++++
LEERGEBIEDEN	Leerdoelen zijn nog niet bereikt	Enkele leerdoelen zijn bereikt	Leerdoelen zijn gedeeltelijk bereikt	Leerdoelen zijn bijna volledig bereikt	Leerdoelen zijn volledig bereikt
	De leerling ...	De leerling ...	De leerling ...	De leerling ...	De leerling ...
Begrijpend luisteren	<p>a. begrijpt uitsluitend korte verklaringen, toespraken en redeneringen.</p> <p>b. luistert naar feiten en meningen zonder onderscheid te maken.</p> <p>c. vertelt na zonder context en zonder onderscheid te maken.</p>	<p>a. begrijpt korte verklaringen, toespraken en redeneringen en haalt hieruit informatie.</p> <p>b. begrijpt dat er informatie en meningen zijn.</p> <p>c. reproduceert/vertelt slechts gedeeltelijk na waar hij/zij naar geluisterd heeft.</p>	<p>a. begrijpt verklaringen, toespraken en redeneringen en haalt hieruit informatie.</p> <p>b. onderscheidt feiten van meningen (objectief van subjectief).</p> <p>c. reproduceert/vertelt na waar hij/zij naar geluisterd heeft.</p>	<p>a. maakt onderscheid tussen belangrijke en minder belangrijke informatie.</p> <p>b. onderscheidt feiten van meningen (objectief van subjectief) en creëert context.</p> <p>c. interpreteert waar hij/zij naar geluisterd heeft.</p>	<p>a. maakt onderscheid tussen belangrijke en minder belangrijke informatie en maakt aantekeningen in eigen woorden tijdens het luisteren en samenvatten.</p> <p>b. verwerkt en heroverweegt informatie, meningen en niet voor de hand liggende feiten.</p> <p>c. interpreteert waar hij/zij naar geluisterd heeft en kan er in verschillende situaties naar verwijzen.</p>

<p>Spreken</p>	<p>a. reageert en antwoordt niet adequaat op het beluisterde.</p> <p>b. kan zich nauwelijks uitdrukken in alledaagse situaties.</p> <p>c. vindt het moeilijk zijn/haar mening te verwoorden in een gesprek.</p> <p>d. leest een voorbereide tekst voor tijdens een presentatie.</p> <p>e. kan met ondersteuning een zeer eenvoudige rol met beperkte tekst spelen.</p>	<p>a. reageert en antwoordt soms niet adequaat op het beluisterde.</p> <p>b. kan zich niet goed uitdrukken in alledaagse situaties.</p> <p>c. gebruikt basale gesprekstechnieken, kan zijn/haar mening in eenvoudige bewoordingen geven.</p> <p>d. leest een voorbereide tekst voor en spreekt soms vrijuit tijdens een presentatie.</p> <p>e. kan een eenvoudige rol met beperkte tekst spelen.</p>	<p>a. reageert adequaat op het beluisterde.</p> <p>b. kan zich voldoende uitdrukken in alledaagse situaties.</p> <p>c. maakt adequaat gebruik van algemene gesprekstechnieken, geeft zijn/haar eigen meningen.</p> <p>d. presenteert een onderwerp in logische stappen, daarbij gebruik makend van adequate woordenschat en bijna correcte grammatica.</p> <p>e. kan complexere rollen spelen met gebruik van toepasselijke taal, intonatie en lichaamsexpressie.</p>	<p>a. reageert en antwoordt door zich te verhouden tot de actuele context en door rekening te houden met boodschappen/ meningen van verschillende personen.</p> <p>b. kan zich vloeiend, duidelijk en samenhangend uitdrukken in standaard taal.</p> <p>c. maakt adequaat gebruik van de algemene gesprekstechnieken, geeft zijn/haar eigen mening en reflecteert op de mening van de anderen.</p> <p>d. presenteert een onderwerp in logische stappen, daarbij flexibel gebruik makend van adequate woordenschat en correcte grammatica.</p> <p>e. kan complexe rollen spelen door te improviseren en daarbij toepasselijke taal, intonatie en lichaamsexpressie te gebruiken.</p>	<p>a. reageert, antwoordt en draagt bij aan het gesprek door zich te verhouden tot de actuele context en door rekening te houden met boodschappen/ meningen van verschillende personen.</p> <p>b. kan zich vloeiend, duidelijk en samenhangend uitdrukken in standaard taal door zijn/haar taal/woordkeuze aan te passen aan de situatie.</p> <p>c. maakt adequaat gebruik van algemene gesprekstechnieken, geeft zijn/haar eigen mening, onderbouwd met details en voorbeelden en doet constructieve voorstellen/geeft stimulerende bijdragen.</p> <p>d. presenteert een onderwerp in logische stappen, daarbij flexibel gebruik makend van adequate woordenschat en correcte grammatica en van passende intonatie en gezichtsuitdrukkingen.</p> <p>e. kan hoofdrollen spelen, improviseert door verschillende situaties en perspectieven te verkennen en maakt gebruik van passende intonatie en lichaamsexpressie.</p>
-----------------------	--	--	---	---	---

<p>Begrijpend lezen</p>	<p>a. leest korte teksten niet erg vloeiend.</p> <p>b. heeft uitleg nodig om te begrijpen wat hij/zij leest in eenvoudige teksten.</p> <p>c. kan met veel hulp de belangrijkste informatie vinden.</p> <p>d. kan slechts delen van de tekst op een basaal niveau interpreteren.</p> <p>e. herkent verschillende soorten teksten: literair en niet-literair, doorlopend en met tijdsprongen.</p> <p>f. past met ondersteuning zijn/haar leesstijl.</p>	<p>a. leest meestal vloeiend met gepaste intonatie.</p> <p>b. begrijpt de essentie van teksten.</p> <p>c. heeft soms hulp en/of extra tijd nodig om de belangrijkste informatie te vinden.</p> <p>d. kan de tekst op een basaal niveau interpreteren.</p> <p>e. herkent verschillende soorten teksten: literair en niet-literair, doorlopend en met tijdsprongen.</p> <p>f. past desgevraagd zijn/haar leesstijl aan aan het doel en de situatie in de klas.</p>	<p>a. leest vloeiend en volgt de structuur van de zinnen met gepaste intonatie.</p> <p>b. leest en begrijpt verschillende soorten teksten geschreven in verschillende vormen.</p> <p>c. begrijpt de bedoeling van een tekst en kan de belangrijkste informatie vinden.</p> <p>d. kan de tekst interpreteren en de bedoeling verwoorden.</p> <p>e. benoemt de verschillende soorten teksten: literair en niet-literair, doorlopend en met tijdsprongen.</p> <p>f. past zijn/haar leesstijl aan aan het doel en de situatie in de klas.</p>	<p>a. leest vloeiend met gepaste intonatie en anticipeert op het vervolg van de tekst.</p> <p>b. zoekt zelfstandig informatie in verschillende geschreven bronnen.</p> <p>c. begrijpt de impliciete bedoeling van een tekst.</p> <p>d. kan de bedoeling van de tekst uitleggen en ontwikkelt een eigen mening.</p> <p>e. vergelijkt verschillende soorten teksten: literair en niet-literair, doorlopend en met tijdsprongen.</p> <p>f. past zijn/haar leesstijl aan aan het doel en de situatie wanneer hij/zij een bepaald publiek aanspreekt.</p>	<p>a. leest vloeiend met gepaste intonatie, anticipeert op het vervolg van de tekst en begrijpt de tekst volledig in zijn context.</p> <p>b. zoekt zelfstandig informatie in verschillende geschreven bronnen en vindt relaties tussen teksten over een zelfde onderwerp.</p> <p>c. begrijpt de impliciete bedoeling van een tekst en legt deze duidelijk aan anderen uit.</p> <p>d. kan de bedoeling van een tekst uitleggen, ontwikkelt zijn/haar eigen mening en stelt de context ter discussie.</p> <p>e. kan voor persoonlijke doeleinden verschillende soorten tekst zelfstandig gebruiken.</p> <p>f. past zijn/haar leesstijl zelfstandig aan aan het doel en de situatie wanneer hij/zij verschillende doelgroepen aanspreekt.</p>
<p>Schrijven</p>	<p>a. schrijft met ondersteuning een eenvoudige, leesbare tekst.</p>	<p>a. schrijft een eenvoudige tekst in een leesbaar handschrift.</p>	<p>a. schrijft een vloeiende tekst in een leesbaar handschrift.</p>	<p>a. schrijft zelfstandig een vloeiende en aansprekende tekst in een leesbaar handschrift.</p>	<p>a. schrijft met grote zelfstandigheid een vloeiende en zeer aansprekende tekst in een leesbaar handschrift.</p>

	<p>b. schrijft eenvoudige teksten met behulp van digitale hulpmiddelen met ondersteuning.</p> <p>c. is onzeker in het toepassen van spellingsregels, kan onder begeleiding fouten corrigeren en heeft meer tijd nodig om schriftelijke taken te voltooien.</p> <p>d. kan, met ondersteuning, een simpele tekst structureren.</p> <p>e. schrijft teksten die niet altijd begrijpelijk zijn voor het beoogde publiek. Eenvoudige woordenschat, weinig stijlfiguren, enkelvoudige verteltrant en perspectief</p> <p>f. heeft op meerdere fronten hulp nodig om eigen teksten te herzien, bijvoorbeeld qua woordkeuze en structuur van zinnen.</p>	<p>b. schrijft eenvoudige teksten met behulp van digitale hulpmiddelen.</p> <p>c. maakt soms fouten in het toepassen van spellingsregels, corrigeert deze onder begeleiding binnen de gestelde tijd voor de taak.</p> <p>d. kan een simpele tekst volgens een gegeven structuur schrijven.</p> <p>e. schrijft een korte, begrijpelijke tekst voor een beoogd publiek, in een adequaat format (brief, instructie, verhaal enzovoort) met gebruik van adequate stijlfiguren en verteltrant.</p> <p>f. herziet zijn/haar teksten in samenwerking met leerpartners en integreert enkele adviezen.</p>	<p>b. schrijft teksten met behulp van digitale hulpmiddelen.</p> <p>c. maakt correcties met behulp van spellingsregels binnen de gestelde tijd.</p> <p>d. plant en schrijft een tekst volgens een gegeven structuur.</p> <p>e. schrijft een begrijpelijke tekst voor een beoogd publiek in een voorgeschreven format, met gebruik van adequate stijlfiguren en met aandacht voor een passende verteltrant en perspectief.</p> <p>f. herziet zijn/haar tekst in samenwerking met leerpartners aan de hand van criteria, integreert de feedback en het advies.</p>	<p>b. schrijft zelfstandig diverse teksten met behulp van digitale hulpmiddelen.</p> <p>c. gebruikt zelfstandig spellingsregels, corrigeert direct en maakt gebruik van interpunctieregels.</p> <p>d. plant, structureert en reviseert een tekst met behulp van verschillende technieken (kladversie/concept, maakt aantekeningen, mindmaps enzovoort).</p> <p>e. schrijft begrijpelijke teksten voor een beoogd publiek in uiteenlopende, passende formats, met gebruik van adequate stijlfiguren en met aandacht voor een passende verteltrant en perspectief.</p> <p>f. herziet zijn/haar tekst in samenwerking met leerpartners en ontwikkelt de tekst aan de hand van criteria, integreert de feedback, het advies en aanvullende ideeën. Geeft constructieve feedback op de teksten van de leerpartners.</p>	<p>b. schrijft zelfstandig zeer aansprekende teksten met behulp van diverse digitale hulpmiddelen.</p> <p>c. gebruikt nauwkeurig en zelfstandig spellingsregels inclusief interpunctieregels.</p> <p>d. plant, structureert en reviseert zelfstandig een tekst met behulp van verschillende technieken (kladversie/concept, maakt aantekeningen, mindmaps, enzovoort).</p> <p>e. schrijft teksten met uiteenlopende passende formats expliciet gericht op verschillende soorten publiek met gebruikmaking van een variatie aan stijlfiguren. Kiest zelfstandig een adequate verteltrant en perspectief.</p> <p>f. ontwikkelt zijn/haar tekst zelfstandig of in samenwerking met leerpartners aan de hand van criteria. Levert een constructieve bijdrage aan de tekstontwikkeling van zijn/haar leerpartners.</p>
--	--	---	--	--	---

<p>Woordenschat Omvang en Variatie</p> <p>Strategieën</p> <p>Figuurlijk taalgebruik</p>	<p>a. herkent, begrijpt en gebruikt voor een P5-leerling slechts een beperkte en eenvoudige woordenschat. Succesvolle deelname aan het onderwijs in de Nederlandstalige sectie komt hierdoor in het gedrang.</p> <p>b. heeft, zelfs met hulp van de leraar, veel moeite met het hanteren van strategieën om woordbetekenissen af te leiden.</p> <p>c. -----</p>	<p>a. herkent, begrijpt en gebruikt slechts een eenvoudige woordenschat.</p> <p>b. kan, met hulp van de leraar, strategieën hanteren om woordbetekenissen af te leiden.</p> <p>c. -----</p>	<p>a. herkent, begrijpt en gebruikt voor een P5-leerling een basiswoordenschat.</p> <p>b. hanteert in taal- en leeslessen zelfstandig (een beperkt aantal) strategieën om woordbetekenissen af te leiden.</p> <p>c. herkent en begrijpt figuurlijk taalgebruik op een lager niveau.</p>	<p>a. herkent, begrijpt en gebruikt voor een P5-leerling een adequate woordenschat.</p> <p>b. hanteert in taal- en leeslessen zelfstandig meerdere strategieën om woordbetekenissen af te leiden.</p> <p>c. herkent en begrijpt figuurlijk taalgebruik op het niveau van P5.</p>	<p>a. herkent, begrijpt en gebruikt voor een P5-leerling een uitgebreide woordenschat.</p> <p>b. hanteert in uiteenlopende situaties zelfstandig en spontaan meerdere strategieën om woordbetekenissen af te leiden.</p> <p>c. herkent, begrijpt en gebruikt figuurlijk taalgebruik op het niveau van P5.</p>
<p>Woordleer Woordvorming</p> <p>Woordsoorten</p>	<p>a. heeft, zelfs met hulp van de leraar, veel moeite met het vormen van woorden conform de regels van de Nederlandse taal.</p> <p>b. kan in onvoldoende mate woordsoorten in het Nederlands herkennen en benoemen.</p> <p>c. presteert sterk onder het gemiddelde van wat van een P5-leerling verwacht mag worden.</p>	<p>a. kan, met hulp van de leraar, eenvoudige woorden vormen conform de regels van de Nederlandse taal.</p> <p>b. is enigszins in staat, met hulp van de leraar, woordsoorten in het Nederlands te herkennen en te benoemen.</p> <p>c. presteert net onder het gemiddelde van wat van een P5-leerling verwacht mag worden.</p>	<p>a. kan, met hulp van de leraar, woorden vormen conform de regels van de Nederlandse taal.</p> <p>b. is enigszins in staat woordsoorten in het Nederlands te herkennen en te benoemen.</p> <p>c. presteert minimaal op het gemiddelde van wat van een P5-leerling verwacht mag worden.</p>	<p>a. kan over het algemeen zelfstandig woorden vormen conform de regels van de Nederlandse taal.</p> <p>b. kan in voldoende mate woordsoorten in het Nederlands herkennen en benoemen.</p> <p>c. presteert boven het gemiddelde van wat van een P5-leerling verwacht mag worden.</p>	<p>a. kan zelfstandig complexe woorden vormen conform de regels van de Nederlandse taal.</p> <p>b. kan woordsoorten in het Nederlands vlot herkennen en benoemen.</p> <p>c. presteert ruim boven het gemiddelde van wat van een P5-leerling verwacht mag worden.</p>

Zinsleer	a. heeft, zelfs met hulp van de leraar, veel moeite met het vormen van zinnen conform de regels van de Nederlandse taal.	a. kan, met hulp van de leraar, zinnen vormen conform de regels van de Nederlandse taal.	a. kan over het algemeen zelfstandig zinnen vormen conform de regels van de Nederlandse taal.	a. kan zelfstandig zinnen vormen conform de regels van de Nederlandse taal.	a. kan zelfstandig complexe zinnen vormen conform de regels van de Nederlandse taal.
Zinsontleding	b. kan in onvoldoende mate zinnen ontleden en zinsdelen benoemen.	b. is, met behulp van de leraar, enigszins in staat zinnen te ontleden en zinsdelen te benoemen.	b. is enigszins in staat zinnen te ontleden en zinsdelen te benoemen.	b. kan in voldoende mate zinnen ontleden en zinsdelen benoemen.	b. kan vlot zinnen ontleden en zinsdelen benoemen.
Interpunctie	c. begrijpt de functie van interpunctie in onvoldoende mate en is onvoldoende in staat interpunctie (correct) toe te passen.	c. begrijpt de functie van basale leestekens (punt, vraagteken, uitroepetekens) en kan deze met de hulp van de leraar toepassen.	c. begrijpt de functie van basale leestekens (punt, vraagteken, uitroepetekens) en kan deze toepassen.	c. begrijpt de functie van frequent voorkomende leestekens en kan deze toepassen.	c. begrijpt de functie van interpunctie en kan deze toepassen.
	d. presteert sterk onder het gemiddelde van wat van een P5-leerling verwacht mag worden.	d. presteert net onder het gemiddelde van wat van een P5-leerling verwacht mag worden.	d. presteert minimaal op het gemiddelde van wat van een P5-leerling verwacht mag worden.	d. presteert boven het gemiddelde van wat van een P5-leerling verwacht mag worden.	d. presteert ruim boven het gemiddelde van wat van een P5-leerling verwacht mag worden.
Spelling	a. past in dictees en gerichte oefening de spelling van woorden en de regels voor werkwoordspelling onvoldoende toe.	a. past in dictees en gerichte oefening de spelling van woorden en de regels voor werkwoordspelling nog niet systematisch toe.	a. past in dictees en gerichte oefening de spelling van woorden en de regels voor werkwoordspelling systematisch toe.	a. past in dictees en gerichte oefening de spelling van woorden en de regels voor werkwoordspelling systematisch en correct toe.	a. past in eigen schrijfproducten de spelling van woorden en de regels voor werkwoordspelling correct toe.
Woordcategorieën					
Werkwoorden	b. maakt veel fouten.	b. maakt regelmatig fouten.	b. maakt soms fouten.	b. maakt sporadisch fouten.	b. maakt (zo goed als) geen fouten.

5.2 Evaluatie in het taalonderwijs

Evaluatie vervult een belangrijke rol. Doel van het evaluatieproces is de ontwikkeling van de leerlingen systematisch te volgen om te komen tot concrete planning van het didactisch handelen en de afstemming van aanbod en instructie op de individuele ontwikkeling van leerlingen. Een ander belangrijk aspect is 'zelfevaluatie' waarbij de leerlingen leren reflecteren op hun eigen werk en prestaties aan de hand van criteria.

Bij het volgen van de ontwikkeling van leerlingen wordt een onderscheid gemaakt tussen evaluaties op de lange, middellange en korte termijn. Om een volledig beeld van de ontwikkelingen van de leerlingen te krijgen is het van belang om breed te evalueren. De resultaten van deze evaluaties vormen het uitgangspunt voor de invulling van het schoolrapport.

Evaluatie op korte termijn

De functie van evaluatie op korte termijn is het observeren en registreren van het leerproces, de leerprestaties en de attitude ten opzichte van lezen en schrijven. Bovendien is het van belang vast te stellen welke strategieën leerlingen hanteren. Dit levert informatie op over het handelen op korte termijn. Het ondersteunt de leerkracht bij het afstemmen van aanbod en instructie op de behoefte van de individuele leerling. Zo wordt enerzijds in aanvulling op toetsgegevens meer informatie verzameld over de ontwikkeling van de complexe taalfuncties en de interesses en motivatie van de leerlingen. Anderzijds krijgt de leerkracht meer inzicht in de instructiebehoefte van leerlingen.

Voor de evaluatie op korte termijn is het mogelijk gebruik te maken van observatielijsten en checklists. Checklists kunnen specifieke informatie geven over bepaalde doelen, bijvoorbeeld: checklist boekoriëntatie of schrijfontwikkeling.

Daarnaast is het belangrijk om de leerlingen actief te betrekken bij het evaluatieproces en met hen in interactie te gaan over hun leervorderingen. Gericht feedback op hun werk en prestaties is daarbij van groot belang. De leerlingen moeten zelf inzicht krijgen in hun leerproces en leren zelf te beoordelen wat ze geleerd hebben, hoe ze het anders hadden kunnen aanpakken, waar ze goed in zijn, wat beter kan etc. Zo ontwikkelen zij belangrijke (meta-) cognitieve vaardigheden. Zelfevaluatie instrumenten zijn zelfevaluatieformulieren en leerlingportfolio's.

Evaluatie op middellange termijn

Veel methoden op het gebied van lezen en taal hebben controletaken en toetsen ontwikkeld. Deze toetsen zijn geïntegreerd in de methode en zijn methodegebonden. Met toetsen wordt gecontroleerd of de aangeboden leerstof wordt beheerst. Veel methoden leveren registratie-/analyseformulieren voor toetsresultaten. Indien een leerling de leerstof niet voldoende beheerst biedt de methode veelal aanwijzingen voor extra instructie of oefening.

Evaluatie op lange termijn

Evaluatie op lange termijn houdt in dat leerresultaten over een langere periode op een methodologisch verantwoorde wijze worden vastgesteld. Hiervoor kunnen gestandaardiseerde toetsen gebruikt worden. Met deze toetsen wordt de ontwikkeling van leerlingen systematisch over de tijd gevolgd, daarbij is het ook mogelijk de resultaten van leerlingen te vergelijken met die van een normgroep. Op die manier kan bepaald worden of een leerling vergeleken met zijn groepsgenoten boven of onder het gemiddelde scoort.

Het werken met toetsen van een leerlingvolgsysteem op leerlingniveau impliceert het regelmatig doorlopen van de volgende fasen: signaleren, analyseren en handelen.

Op basis van aanvullende gegevens wordt bepaald welke gerichte hulp geboden zal worden. Deze hulp zal in eerste instantie geboden worden in de vorm van differentiatie en individuele aanpak in de klas. Op basis van de gesignaleerde problematiek zal besloten moeten worden of de leerling voor Learning Support of SEN in aanmerking komt.

Hierbij dient aangesloten te worden bij de procedures die in de desbetreffende documenten zijn vastgelegd. (*Learning Support in the Nursery and Primary Cycles, 2009-D-669 en Integration of pupils with special needs into the European Schools, 2009-D-619*).

Toetsresultaten worden zowel op individuele leerlingoverzichten als op groepsoverzichten vastgelegd. De groepsoverzichten maken duidelijk hoe de groep er als geheel voorstaat. Blijkt dat de groep als geheel bepaalde vaardigheden minder goed beheerst, dan worden dezelfde fasen doorlopen als op leerlingniveau en worden gepaste maatregelen genomen. Bij de volgende toetsafname kan vervolgens vastgesteld worden of deze maatregelen effect hebben gehad.

Tenslotte kunnen de resultaten van toetsen benut worden als instrument voor schoolontwikkeling, dan wel ontwikkelingen binnen de taalafdeling. Door alle groepsoverzichten naast elkaar te leggen en over meerdere jaren te vergelijken is het mogelijk de kwaliteit van het vak Nederlands in de sectie te evalueren. Toetsresultaten kunnen in verband gebracht worden met de kenmerken van de leerlingenpopulatie en het gegeven onderwijs. Indien de resultaten, op onderdelen, niet aan de verwachting voldoen is het van belang in gezamenlijk overleg te bepalen welke maatregelen gewenst zijn. Het volgende jaar kan vervolgens bezien worden of die maatregelen effect hebben gehad. Zo kan stelselmatig aan verbetering van het onderwijs gewerkt worden (zie ook hoofdstuk 3, paragraaf 'Kwaliteitszorg in de pedagogische didactische aanpak').

Aan het eind van het schooljaar draagt elke leerkracht de verantwoordelijkheid voor een goede overdracht van leerling- en groepsoverzichten naar de leerkracht van het volgende leerjaar, dan wel naar de leraren van het VO.

Schoolrapport

In het schoolrapport wordt over de prestaties van de leerlingen naar de ouders en de leerlingen zelf gerapporteerd in de vorm van bereikte competenties. De schoolrapporten worden ingevuld volgens de daarvoor geldende instructies.

5.3 Algemene criteria voor het behalen van de vakdoelstellingen

Behaald niveau van de leerdoelen	Algemene criteria voor het behalen van de vakdoelstellingen			
	Begrip	Nauwkeurigheid	Autonomie	Gebruik/Toepassing
<p>+++++</p> <p>Leerdoelen zijn volledig behaald</p>	<p>Diep begrip</p> <p>Hoge prestaties.</p> <p>In staat om concepten aan anderen uit te leggen.</p>	<p>Nauwkeurig werk waaruit een zeer goed niveau van begrip blijkt.</p>	<p>Werkt zelfstandig en toont zelfvertrouwen.</p>	<p>Gebruik van kennis en vaardigheden in verschillende situaties en contexten.</p> <p>In staat om eigen leerstrategieën te ontwikkelen.</p>
<p>++++</p> <p>Leerdoelen zijn bijna volledig behaald</p>	<p>Goed begrip van de doelstellingen van de syllabus.</p> <p>Er zijn nog maar weinig hiaten.</p> <p>Er is ruimte voor verdere verwerving.</p>	<p>De meeste resultaten zijn correct, waaruit een goed niveau van begrip blijkt.</p>	<p>Werkt bijna zelfstandig; heeft soms aanmoediging nodig.</p>	<p>De kennis en vaardigheden met vertrouwen gebruiken.</p>
<p>+++</p> <p>Leerdoelen zijn gedeeltelijk behaald</p>	<p>Gedeeltelijk begrip van de meeste doelstellingen van de syllabus.</p> <p>De kennis en vaardigheden moeten verder worden ontwikkeld en geoefend.</p>	<p>De resultaten zijn soms correct. De frequentie van onjuiste resultaten toont echter een basishoogte van begrip aan.</p>	<p>Begint zelfstandig te werken met af en toe hulp van een volwassene of een andere leerling.</p>	<p>In staat om kennis in vaardigheden in gewone of eenvoudige situaties te gebruiken.</p>
<p>++</p> <p>Enkele leerdoelen zijn behaald</p>	<p>Voldoet aan een minimum aantal doelstellingen uit de syllabus.</p> <p>Toont weinig begrip van de concepten.</p>	<p>Vaak onjuiste resultaten, meestal veroorzaakt door een gebrek aan begrip.</p>	<p>Zeer afhankelijk van de hulp van een volwassene.</p>	<p>Heeft moeite om het geleerde toe te passen.</p>
<p>+</p> <p>Leerdoelen zijn nog niet behaald</p>	<p>Heeft moeite om de doelstellingen van het leerplan te behalen.</p> <p>Ernstige hiaten in het behalen van de leerdoelen.</p>	<p>Aanzienlijk aantal onjuiste resultaten veroorzaakt door gebrek aan begrip.</p>	<p>Niet in staat om te werken zonder voortdurende steun van een volwassene.</p>	<p>Niet in staat om kennis en vaardigheden toe te passen op gewone of eenvoudige situaties.</p> <p>Zwakke prestaties.</p>

Uitzonderlijke, uitstekende resultaten: in commentaarvakken.

5.4 Algemene criteria voor het kind als leerling, het kind als persoon, het kind en anderen

Het kind als leerling	
Houdt van leren.	<p>De leerling is actief betrokken (stelt en beantwoordt vragen, is nieuwsgierig, onderzoekt, vraagt etc.) bij zijn/haar leren en activiteiten.</p> <p>Plezier komt voort uit een gevoel van nieuwsgierigheid, uit iets nieuws leren en zich ontwikkelen als leerling.</p>
Concentreert zich en houdt de aandacht vast.	<p>De leerling luistert, begrijpt en reageert op lessen en instructies.</p> <p>De leerling kan zich gedurende langere tijd concentreren op een taak die past bij zijn/haar leeftijd.</p>
Ontwikkelt de juiste leergewoonten.	<p>De leerling plant en organiseert zijn/haar werk volgens de instructies en verwachtingen van de leraar. Hij/zij begint en voltooit zijn/haar werk op tijd.</p> <p>Hij/zij houdt zijn/haar werkplek georganiseerd, ontwikkelt en volgt routines van de klas en bouwt leerstrategieën op die zijn/haar eigen leren ondersteunen.</p> <p>De leerling kan zelfstandig werken, neemt initiatief en is niet voortdurend afhankelijk van de leraar.</p> <p>Huiswerk wordt consciëntieus en binnen de deadlines gemaakt. Het werk weerspiegelt het begrip van het kind.</p>
Houdt vol bij steeds uitdagender taken.	<p>Bij een uitdagende taak geeft het kind niet op bij de eerste hindernis en kan het ondanks moeilijkheden volhouden.</p> <p>Hij/zij begrijpt dat fouten maken deel uitmaakt van het leerproces.</p> <p>FAIL = <i>First Attempt in Learning</i> (Eerste leerpoging).</p> <p>Hij/zij zoekt naar nieuwe informatie en oplossingen om de taak te volbrengen.</p>
Past kritisch denken en probleemoplossende vaardigheden toe.	<p>De leerling is zich bewust van de diversiteit van de wereld om hem/haar heen en is geïnteresseerd in het stellen van vragen en het onderzoeken ervan.</p> <p>De leerling beoordeelt argumenten, analyseert welke bewijzen deze ondersteunen en neemt een beredeneerde beslissing over de geldigheid van die argumenten.</p> <p>Hij/zij kan zelfstandig denken, problemen inschatten, kennis, feiten en gegevens gebruiken om problemen effectief op te lossen met behulp van verschillende strategieën.</p>
Legt verbanden tussen vakken.	<p>De leerling is in staat om ervaring, kennis en vaardigheden die hij/zij heeft opgedaan in het ene onderwerp/vak over te dragen naar een ander gebied van het leerplan.</p> <p>De leerling legt verbanden tussen verschillende onderwerpen/vakken en ontdekt hoe deze zich verhouden tot de wereld om hen heen.</p>

<p>Beoordeelt zijn/haar vooruitgang realistisch.</p>	<p>De leerling verzamelt gegevens en reflecteert op zijn/haar prestaties.</p> <p>Hij/zij beoordeelt zijn/haar werk en kan reflecteren op zijn/haar eigen leerervaringen.</p> <p>Hij/zij kan zijn/haar vooruitgang volgen, zijn/haar sterke en zwakke punten herkennen en zich daaraan aanpassen.</p> <p>Hij/zij heeft een gevoel van eigenaarschap over zijn/haar leerproces, is trots op zijn/haar leerproces en kan richtlijnen volgen om zijn/haar leerproces te verbeteren.</p>
<p>Presteert goed in verhouding tot zijn/haar capaciteiten.</p>	<p>De leerling zet zich in voor zijn/haar werk en streeft ernaar zijn/haar volledige potentieel te bereiken.</p>
<p>Het kind als persoon</p>	
<p>Lijkt tevreden op school.</p>	<p>De leerling heeft plezier in het leven op school. Hij/zij voelt zich op zijn/haar gemak in de klas/op school. Hij/zij neemt bereidwillig deel aan alle activiteiten, zowel binnen als buiten school.</p>
<p>Is zich bewust van zijn/haar ontwikkeling als persoon en weet hoe deze te beïnvloeden.</p>	<p>Hij/zij is zich bewust van zijn/haar sterke en zwakke punten.</p> <p>De leerling overweegt en onderneemt actie om zijn/haar talenten en interesses te ontwikkelen.</p> <p>De leerling is bereid te luisteren naar en feedback te accepteren over gebieden die voor ontwikkeling vatbaar zijn.</p> <p>Hij/zij kan passende doelen stellen gebaseerd op het ontwikkelen van verschillende gebieden die voor verbetering vatbaar zijn.</p> <p>De leerling kan reflecteren op zijn of haar leertraject, inclusief de academische, persoonlijke en sociale aspecten.</p>
<p>Is zich bewust van en uit zijn/haar behoeften, wensen en gevoelens op de juiste manier.</p>	<p>De leerling uit zijn/haar eigen behoeften, wensen en gevoelens op een gepaste manier met respect voor zichzelf, anderen en de schoolomgeving.</p> <p>De leerling weet waar hij/zij hulp kan krijgen en is niet bang om hulp te vragen als dat nodig is.</p>
<p>Toont een onderzoekende en open houding ten opzichte van zichzelf en van anderen.</p>	<p>De leerling ziet de diversiteit van de wereld om zich heen.</p> <p>Hij/zij heeft het verlangen om meer te begrijpen over andere culturen/gemeenschappen/religies/talen enz.</p> <p>De leerling is bereid om over de wereld te leren vanuit het gezichtspunt van een ander.</p> <p>Hij/zij begrijpt dat mensen verschillende meningen kunnen hebben en is bereid te luisteren en deze te respecteren.</p> <p>Hij/zij is tolerant en respectvol naar anderen.</p>
<p>Kan ongepast gedrag bij zichzelf herkennen en er gepast op reageren.</p>	<p>Hij/zij weet wat goed en fout is en kan zijn/haar mening op een gepaste manier naar voren brengen.</p> <p>Hij/zij reageert op een gepaste manier op het gedrag van anderen.</p> <p>Hij/zij is niet bang om zijn/haar mening te geven, zelfs als deze verschilt van die van anderen.</p>

<p>Is zelfverzekerd in alle omgevingen op school.</p>	<p>De leerling voelt zich veilig en op zijn gemak in verschillende omgevingen rond de school, waaronder de kantine, de speelplaats, de bibliotheek, in het schoolvervoer, tijdens schoolreisjes enz.</p> <p>Hij/zij kan zich aanpassen aan verschillende omgevingen, situaties, leerlingen en leraren.</p>
<p>Het kind en anderen</p>	
<p>Draagt bij aan de ontwikkeling van klassenregels en volgt ze op.</p>	<p>De leerling is betrokken bij het opstellen van de klassenregels en volgt deze op in de klas.</p> <p>Hij/zij regelt zijn/haar eigen gedrag in de klas.</p>
<p>Begrijpt en respecteert de schoolregels.</p>	<p>De leerling begrijpt en volgt de afgesproken regels van de school, in de gangen, in de kantine, op het schoolplein, tijdens schoolreisjes enz.</p> <p>Hij/zij regelt zijn/haar eigen gedrag in de schoolsetting.</p>
<p>Werkt respectvol samen met anderen.</p>	<p>De leerling werkt en speelt met anderen op een respectvolle manier.</p> <p>Hij/zij doet mee, deelt ideeën, erkent verschillende standpunten, onderhandelt en komt tot een oplossing/compromis.</p> <p>Hij/zij neemt verschillende rollen aan in verschillende situaties. Door met anderen samen te werken ontdekt de leerling nieuwe benaderingen en denkwijzen.</p>
<p>Is zich bewust van en reageert op de behoeften van anderen.</p>	<p>De leerling is gevoelig voor de gevoelens en behoeften van anderen. Hij/zij kan zijn/haar gedrag matigen afhankelijk van de gevoelens en/of het gedrag van kinderen/volwassenen om hem/haar heen.</p> <p>De leerling houdt rekening met anderen en is zich ervan bewust hoe zijn/haar woorden en daden hen beïnvloeden.</p> <p>Hij/zij is bereid andere kinderen en volwassenen te helpen in verschillende situaties en omgevingen.</p>

